

Troms Fylkeskommune
Romssa fylkkasuohkan

Máhttoservodat Romssa

Áigodaga 2004-2007 fylkkaplána

MÁHTTOSERVODAT ROMSA - ÁIGODAGA 2004 - 2007 FYLKKAPLÁNA

Olggosaddi:

Troms Fylkeskommune - Romssa Fylkkasuohkan, Guovllu ovddidanetáhtta, 9296 Romsa
Telefovdna 77 78 80 00. Fákša 77 78 80 01

E-poasta: plan@troms-f.kommune.no

Interneahtta: <http://www.troms-f.kommune.no>

Grafálaš buvttadeapmi: Lundblad Media AS, Romsa

Govat: Lundblad Media AS, Romsa

Fylkkaplána leat prentejuvvon birasustitlaš báhpára ala.

SISDOALLU

1	ÁLGGAHEAPMI	5
1.1	OVDÁSATNI	5
1.2	FYLKKASUOHKANA ROLLA, SEARVÁLAS BARGU JA OVTTASBARGOSOAHPAMUŠAT	6
1.3	FYLKKADIKKI MEARRÁDUS	6
1.4	VIŠUVDNA	7
1.5	BAJIMUŠ ULBMILAT	7
1.6	ÁLBMOT- JA BARGOSTRUKTUVVRA NUPPÁSTUSAT	7
2	GUOVDDÁŠSTRATEGIJA	10
3	VÁLDOFÁDDÁ 1: MÁHTTU	12
3.1	MÁHTTOVIŠUVDNA	12
3.2	DJO-ÁNGIRUŠŠAN ROMSSAS	12
3.3	ALIT OAHPAHUS	12
3.4	GUVLLOLAŠ MÁHTTOOVDDIDEAMI EAVTTUT	13
3.5	JOATKKAOAHPAHUS - HÁSTALUSAT BARGOMÁRKANA OVDÁNEAMI DÁFUS	14
3.5.1	Bargomárkana ovdáneapmi ja bargoveahkadárbbut	14
4	VÁLDOFÁDDÁ 2: EALÁHUSOVDÁNEAPMI	16
4.1	DÁBÁLAŠ RÁPMAEAVTTUT JA VÁIKKUHANGASKAOAMIT EALÁHUSDOAIMMAID VÁRÁS	16
4.1.1	Riikkalaš ruhtapolitihkka ja ealáhusdoaimmat Romssas	16
4.1.2	Riikkaidgaskaš rápmaeavttut ja ovttasbargodoaimbajjut	16
4.1.3	Dábálaš váikkuhangaskaoamit Romssa ealáhuseallima várás	17
4.2	EANANDOALLU	18
4.3	GUOLÁSTUS JA MEARRADOALLU	19
4.3.1	Guollesurssat	19
4.3.2	Guolástanfatnasat	19
4.3.3	Guolleindustriija	20
4.3.4	Guollebiebman	20
4.4	LOTNOLAS EALÁHUSAT	21
4.5	PETROLEUM	21
4.6	INDUSTRIIJA MUĐUI	22
4.7	BÁLVALUSADDI EALÁHUSAT	22
4.7.1	Máhttointensiiva ealáhusat	23
4.8	MÁTKKOŠTANEALLIN	23
5	VÁLDOFÁDDÁ 3: LOGISTIHKKA JA INFRASTRUKTUVRA	24
5.1	FIEVRRÁDUSINFRASTRUKTUVRA	24
5.1.1	Davi fievrráduskorriduvrrat, bajimuš fievrrádussystema	24
5.1.2	Guvllolaš fievrrádussystema	24
5.1.3	Olbmuidfievrrádus	25
5.1.4	Fievrrádusplánema regionaliseren	25
5.2	RIDDOBEARRÁIGEAHČČU	25
5.3	ŠUVGGAJODÁDAT - BOAHTTEÁIGGI SISKKÁLDAS STRUKTUVRA	26
6	EALANÁVČČALAŠ OVDÁNEAPMI	28
6.1	AREÁLARESURSSAT JA BIOLOGALAŠ ŠLÁDDJIIVUOHTA	28
6.2	MARIIDNA RESURSSAT	28
6.3	BORASPIRET	29
6.4	DÁLKKÁDAT JA ENERGIJA	29
6.5	DOABBARAT JA NUOSKKIDEAPMI	29

7 KULTUVRA.....	30
7.1 SÁMI BEROŠTUMIT	31
7.2 KVENAT - RIIKKA UNNITLOHKOSAŠ ÁLBMOT	32
8 ALMMOLAŠ SUORGGI VUOĐĐUDEADDJI EAVTTUT	34
8.1 SUOHKANAT	34
8.2 FYLKKASUOHKAN	35
8.3 STÁHTALÁŠ BARGOSAJIT	35
8.4 SPESIALISTADEARVVAŠVUOĐABÁLVALUS	36
8.5 SUODJALUSA MEARKKAŠUPMI GUVLLOLAŠ OVDÁNEAPMÁI ROMSSAS.....	36
8.6 BÁIKKÁLAŠ SERVODAGA OVDÁNEAPMI.....	37

MIELDEČUOVUS 1: VUOĐĐOÁVDNASIID VISOGOVVA

MIELDEČUOVUS 2: DEAĀALAŠ FÁGABIRRASAT ROMSSA FYLKKAS

MIELDEČUOVUS 3: DAVI MARITIIBMA KORRIDUVRA JA GUOVLLU DEAIVVADAN BÁIKKIT

1.1 Ovdasátni

Fylkkaplána ráhkaduvvui suohkanlága ja plána- ja huksenlága vuodul. Fylkkaplánen galgá fylkkas heivehit oktii stáhta, fylkkasuohkana ja suohkana fysalaš-, ekonomalaš-, sosiála- ja kultuvrralaš doaimmaid váldosárgosiid. Fylkkaplána galgá:

- leat fylkkasuohkana doaimmaid vuodđu
- čájehit suohkanlaš- ja stáhtalaš plánemiid ja doaimmaid háltti fylkkas.

Plánenproseassas fylkkasuohkanis lea leamaš ovttasbargu guvllolaš stáhtaetáhtaiguin, Sámedikkiin, ealáhusdoaimmaid ovddasteddjiiguin ja eará soahppevaš organisašuvnnaiguin ja lágádusaiguin fylkkas. Vuoruhuvvon ovddimussii lea leamaš ovttasbargu Romssa suohkaniiguin.

Dasto "Guvllolaš nissongovat Romssas" (Regionale kvinnebilder i Troms) nammasaš prošeahta lea buktán ovddidan-strategiijaide oasáluša buot fylkka guovlluid almmolaš ja priváhta doaimmaid nisssonolbmui. Strategiijat mat bohte ovdán dán barggu olis, lea váldojuvvon mielde fylkkaplána iešguđetlágan fáttáide¹.

"Romssa áigodaga 2004-2007 fylkkaplána" mearrida guovdilis hástalusaid vuodul fylkka ovdáneami strategiijaide ja ulbmiliid. Mánngga romsalaš ovttasbargái "Romssa guvllolaš ovddidanprográmma áigodahkii 2004-2007" ("Regionalt utviklingsprogram for Troms 2004-2007")² šaddá leat guovdileamos dokumeanta fylkka plána čuovvoleapmái.

Fylkkaplána váldofáttát leat:

- máhttu
- ealáhusovddideapmi
- logistihkka ja siskkáldas struktuvra

Dát leat deatalaš suorggit guvllolaš ovddidanbarggu, dakkárat main maiddá suohkanat ja fylkkasuohkana earáge bargoguoimmit leat bures atnán ávvira. Guvllolaš ovddidanbargu ollá viidábut go duššefal dáidda fáttáide.

Sihke fylkkaplána váldofáttás ja guvllolaš ovddidanbarggu earáge guovdilis fáttáin lea deattuhuvvon hástalusat maidda mánnga oasálačča fertejit searvat čovdit. Dakkár oktavuodain dat leage deatalaš bargat searválagaid. Plána lea oaneheabbo ja čalmmusta dihto áššiid eambo go ovddeš plánat. Vuodđoávdnasiin lea visogovva mieldečállois 1.

Fylkkaplánii leat hábmejuvvon čielga gáibádušat stáhtala sektorpolitihka guovddášeiseválddiid searvama ja guvllolaš heivehallamiid dáfus, mat šaddet leat mearrideaddji deatalaččat posiitiiva ovdáneapmái Romssas.

Romssa fylkkasuohkan
geassemánu 11. b. 2003

Ronald Rindestu
fylkkasátnejođiheaddji

¹ Guvllolaš proseassačoahkkimiin leat hábmejuvvon raporttat ja čoahkkeraporta oktasaš strategiijaiguin, vrd. duogášnotáhta nr 3 "Regionale Kvinnebilder i Troms".

² Vrd. plána- ja huksenlága § 19-1. «Fylkkaplánas lea ulbmilat ja guhkesáigásaš čujuhusat dasa mo fylka galgá ovdánit, ja das lea čohkis doaibmaplána mii čájeha stáhtalaš ja fylkkasuohkanlaš surggiid doaimmaid ja mo daid ulbmilat galget ollašuvvat».

1.2 Fylkkasuohkana rolla, searválas bargu ja ovttasbargosoahpamušat

Stuorradiggediedáhusas nr (2001-2002) *Nye oppgaver for lokaldemokratiet - regionalt og lokalt nivå* dovddahuvvo ahte ii leat ulbmiliidda gul ávkálaš doaladit čuoggájeaddjás riikkalaš searvevuohta-programmas. Fylkkasuohkan galgá váldit jodiheami badjelasas ja dárbbaslaš álgolávkki ovddidit guvllolaš searvevuodaid eambbo.

"Guvllolaš ovddidanoasálačča rolla lea dárbu čielggadit dárkileappot ja fylkkasuohkana beales oazžut čielga sisdoalu. Doaimmaviidodaga hábmemeii lea dárbu oazžut gieđaguloša oamivuoda višuvdnan, strategijian, searvevuohthan ja prošeaktajurddan"

Fylkkasuohkana rolla guvllolaš ovdáneami očcodeaddjin deattuhuvvo dál eambbo go ovdal. Earret eará dáinna duogážiin fylkkaplána bajimuš ulbmil lea:

šiehtadusaide leat fylkkaplána ulbmilat ja strategijat, mat leat boahtán áigái ságastallamiid vuodul mielde bargiiguin ja dasto mearriduvvon fylkkadikkis. Fylkkadiggi lea nannen ahte fylkkaplána ja ekonomiiaplána leat bajimuš stivrendokumeanttat maiddá ovttasbargošiehtadusabargguide.

Fylkkadiggi áigu ovttasbargguiguin šaddat beaktileabbo čoavdit áššiid heivehaladettiin resurssaid oktii. Seammás galget demokrátalaš bealit váldojuvvot vuhtii; politihkalaš vuoruheamit galget dáh-páhuvvat politihkalaš dásis, ja čađahanovdasvástádus ferte čilgejuvvot. Málle ferte leat gitta olles politihkalaš ja hálddahaslaš systemas, ja dan ferte ollisvuohthajurdda báidnit.

Ovddidanbargu dáh-páhuvvá Romssas riikkalaš ja *riikkaidgaskasaš* konteavsttas. Danne lea dárbu gulahallat oasálaččaiguin ii duššefal riikkalaččat, muhto maiddá riikkarájiid rastá. Riikkaidgaskasaš doaimmat mat leat viiddis vuodus kultuvrras, oahpahas, dearvvašvuodas ja dutkamis jna. leat vuoitun ealáhusekonomalaš ovttasbargui.

Romssa fylka galgá ovdánit guvllolaš demokratiija nannemiin. Fylkkasuohkana oktiiheiveheadji ja guovlopolitihkalaš rolla galgá leat eambbo oidnosis ja čielggas.

Fylkkadiggi atná sávahahttin ja heivvolažžan bargat ovttas earáiguin guvllolaš ovddidanbarggus. Fylkkadiggi lea áššiin 49/02 ja 63/02 addán diehtevassii ahte fylkkasuohkana searvevuodabarggus šaddá guovdilis áššin mánggalágan *ovttasbargosoahpamušai*guin.

Áigeguovdilis mieldebargit leat ee. suohkanat, Sámediggi³, stáhtaetáhtat, DjO-birrasat (Dutkan- ja Oahpahusbirrasat), alit oahpahušlágádusat, ealáhusdoaimmat, bargodilleorganisašuvnnat ja earát. Mieldebargit leat mielde dáin šiehtadusain main leat ekonomalaš ja máhtolašvuoda váikkuhangaskaoamit. Geat dat leat mielde šiehtadusain, sáhtta rievddaldit, ee. fáttáid ja oasálaččaid návččaid mielde. Fylkkasuohkana oasáluš dahje "searveruhta" sorjá guvllolaš ovddidanprogrammas ja ekonomiiaplánas. Vuodđun dáidda plánadokumeanttaide ja ovttasbargo-

Álggaheapmi

Fylkkasuohkanis leat dáikko deatalaš doaimmat gaskkusteaddjin ja fierpmádathuksejeaddjin. Fylkkasuohkana guovloovddideaddji rolla nannejeaddji strategijja ferte gustot maiddá riikkaid gaskka.

1.3 Fylkkadikki mearrádus

Árvaluvvon fylkkaplána meannuduvvui fylkkadikkis geassemánu 11. b. 2003.

Čuovvovaš mearrádus dahkkojuvvui:

1. Fylkkadiggi mearrida jagi 2003 miessemánu 15. beaivásaš "Kompetansesamfunnet Troms, plan- og næringsutvalgets forslag til Fylkesplan for 2004-2007" nammasaš árvalusa, oktan daiguin nuppástusaiguin maid fylkkadiggi lea dohkkehan.
2. Fylkkadiggi mearrida ahte boahhtevaš guovddášstruktuurra ollái galgá válmmaštuvvot fylkkaoasseplána. Das galget buot áigeguovdilis bealit čielggaduvvot. Fylkkaoasseplána biddjojuvvo ovdán politihkalaš meannudeapmái go jagi 2005 fylkkaplána reviderejuvvo gaskaboddasaččat.
3. Fylkkaplána galgá plána- ja huksenlága mielde

biddjojuvvot vuodđun fylkkasuohkana doaimmaide ja háltádit suohkanaš ja stáhtalaš pláne- ma ja doaimmaid fylkkas.

4. Plána- ja huksenlága mearrádusaid mielde galgá "Kompetansesamfunnet Troms, Fylkesplan for 2004-2007" sáddejuvvot Birasgáhttentdepartementii bajimusdásat mean- nudeapmái ja dohkkeheapmái.

1.4 Višuvdna

Romssa fylkkasuohkan dáhttu bargat aktiivvalaččat vai davveguovllut šaddet álbmogii geasuheaddji guovlun birasdorvvolaš, gánnáhahtti ovdáneami ja báikkálaš resursahálddašeami vuodul.

Ovdáneapmi ferte dáhpuhuvvat ee. ovttrasráđiid Nordlándda fylkkasuohkaniin ja Finnmarkku fylkka- gielddain ja Sámedikkiin.

1.5 Bajimus ulbmilat

1. Gánnáhahtti ovdáneapmi

- Romssas buot doaimmaid vuodus galgá leat gán- náhahtti ovdáneami vuodđojurdda, mii sih-

- Romssa ássanminstara váldosárgosat galget bisuhuvvot go oppa guovddášstruktuvra nanne- juvvo ja eallingelbbolaš báikegottit movttiiduv- vojit.

- Ovdádusguvllat, ođđaháltásaš ja gilvonávččalaš ealáhuseallimii galget láchčojuvvot vejolašvuodát.

- Čálmustuvvot galgá siskkáldas struktuvrii vai lea Romssa guovlluide ovdánanvuodđun:

- Gilvonávččalaš oahpahuš-, dutkan ja ovddi- danbirrasat galget ovddiduvvot ain eambo.
- Fievrrádusa ja telekommunikašuvnna siskkáldas struktuvra galgá hálddašuvvot ja ovd- diduvvot nu, ahte addá servodat-ja ealáhuseallimii vejolašvuodaid ovdánit ja beassat gávpemárkaniidda dássálagaid riikka guovdilis guovlluiguin.

3. Báivalusdoaimmat

- Bisuhit ja ovddidit servodatbáivalusa ja buriid eallineavttuid fylkka buot osiid ássiide.

karastá luondduriggodagaid seailuma ja bissu- ma boahtevaš buolvvaide.

2. Guvllolaš ovdáneapmi (ovdáneapmi man vuodđun lea guovlluid ássamat ja ealá husovddideapmi)

- Romssa fylka galgá ovdánit go guvllolaš demo- kratiiija nannejuvvo. Fylkkasuohkana oktiiheive- halli ja guovlopolitihkalaš rolla galgá boahit eambo oidnosii ja leat čielggas.
- Vai guvllolaš ássamiid ja eallinvugiid šláddjiivu- ohta seailu, de min oktasaš kulturárbi, sihke dár- rulaš, sámi ja kvenalaš, biddjojuvvot buot servo- datsurggiid ovdáneami vuodđun. Kulturpolitihkka ja álbmotdearvvašvuodabargu galgá leat mielde buorideamen álbmoga eallin- dási.
- Vai movttiidit ovddidit iežaset, šaddat iešbirgeje- addjin ja ovddasvástideaddji olmmožin, de mánáide ja nuoraide galget sihkkarastojuvvot vejolašvuodát searvat guvllolaš demokratiijii ja váikkuhit dasa.

1.6 Álbmot- ja bargostruktuvrra nuppástusat

Olmmošlohku lea sturron 2,5% Romssas áigodagas 1992-2002, dan botta go riikkaoasis lea oppalohkái leamaš veahá njiedju. Riikkadásis lei šaddu seammá áigodaga 5,9%.

1990-logus mii vásiheimmet garra guovddušteami, mas fylkka eanaš suohkaniin ja guovlluin njiejai olmmošlohku. Seammás stuoribuš guovddázat leat birgen buorebut, ja erenoamážit Romssas lea leamaš šaddu⁴.

Mánnga guovlosuohkanat fertejit plánet olmmošlogu njiedjama vuodul. Dain guovlluin main ovdal sáhte buhttet nettofárremiid alla mán- náriegádusloguiguin, dain guovlluin dál nisson- olmmošváili, ahkečoahkádus ja nissonolbmuid gaskamearálaš vuollegis riegáduslohku leat bealit mat dahket dan veadjemeahttumin. Otnáš unna mánáidloguid geažil guovlosuohkanat eai gierdda ollu nettofárremiid, nugo lea leamaš 90-logus, ovdalgu álbmotlohku jorrá negatiivii. Mii čujuhit

⁴ Romssas, mas lea viehka nuora veahkadat ja stuorra nissonoasi, lea leamaš oalle stuorra riegáduseanetlohku 90-logus ja das ovddas guvli - vrd. "Statistikkhefte for Troms fylke". Lea maid leamaš čielga nettofárremat suohkaniin dan áigodagas, muhto dáikko eambo rievddadan jagis jahkái.

⁵ Vrd. notáhta "Demografiske og næringsmessige utviklingstrekk i Troms ut fra dagens regionrådsinndeling".

Skovvi 1: Álbmotovdáneapmi 1992-2002 ja vuordu 2010 ⁷

	Nuppástus 1992-2002	Vuordu 2002-2010	Jahkásaš % nuppástus 1992-2002	Jahkásaš % nuppástus 2002-2010	Olmmoš- lohku 2002	Vuordu 2010
Davvi-Romsa	-1 080	-102	-0,6 %	-0,1 %	16 582	16 480
Romsa	8 020	4 523	1,5 %	0,9 %	60 524	65 047
Báhččavuotna ja Gálsa	-836	-292	-0,9 %	-0,5 %	8 106	7 814
Gaska-Romsa	-938	62	-0,3 %	0,0 %	28 907	28 969
Siskkit Lulli-Romsa	-789	-194	-1,2 %	-0,4 %	5 978	5 784
Lulli-Romsa	-672	-162	-0,2 %	-0,1 %	31 576	31 414
Supmi fylka	3 705	3 835	0,3 %	0,3 %	151 673	155 508
Davvi-Norga	-3 777	9 342	-0,1 %	0,3 %	459 203	468 545
Norga	250 432	199 478	0,6 %	0,6 %	4 524 066	4 723 544
Eará guovloguovddášsuohkanat						
Ráisa	-49	102	-0,1 %	0,3 %	4 739	4 841
Leangáviika	275	360	0,3 %	0,4 %	11 080	11 440
Málatvuopmi	-551	-88	-0,7 %	-0,2 %	6 856	6 768
Siellatgielda	-328	-28	-1,2 %	-0,2 %	2 303	2 275
Hárštá	493	465	0,2 %	0,3 %	23 092	23 557
Skiervá	-41	82	-0,1 %	0,3 %	3 014	3 096
Beardu	-61	95	-0,2 %	0,3 %	3 799	3 894

Gáldu: Statistisk sentralbyrå

fylkkaplána vuodđoávdnasiidda⁵, mat čilgejit demográfalaš ovdáneami, ja dan mielde maiddái guvllolaš dilálašvuodaid, ahkeerohusaid ja sohka-beal čoahkádusa jna.

Skovvi čájeha Statistisk sentralbyrå (SSB) dahkan vuordagasmolssaeavttu, mii ovdeha gaskamearalaš riikkalaš šattu. Dán vuordagasa mielde eanaš guovlluin šaddá buoret ovdáneapmi go ovddeš jagiid. SSB vuorddu mielde Romsa šaddá joatkevaččat stuorrut maiddái boahthevaš plánaáigodagaid, vaikko ii seammá meriiguin go 1990-logus. Dárbu lea deattuhit ahte lea viehka eahpesihkkar ahte dát vuordamuš ollašuvvá ja ahte dan vuodustus doallá deaivása⁶.

Dakkár bealit go bargomárkana dilálašvuodát váikkuhit olbmuid fárremiidda riikka siskkobealde. Go leat allakonjunktuvrra áiggít, de lassána daid olbmuid lohku guđet fárrejit riikka guovdilis guovlluide, go dárbu olbmuid bargonávččaide stuorru. Go bargguhisvuolta lassána, nugo lea dahkan Norggas marjimus jagiid, de dat vásáhusaid mielde goahčá olbmuid fárremiid fylkkas eret. Olgoriikkalaččaid nettófárremat riikii leat maid faktor mii váikkuhit nuppástusaid daidda olmmošloguide maid SSB lea atnán vuodđun.

Dasto leat registerejuvvon vánit riegádeamit dán jahkelogeža álgogeahčen go vuorddu mielde jagi 2005 rájis. Jos dát sodju oidno bistimin, de dat šaddá váikkuhit dasa ahte álbmot lassána unnibut go ovddalgihtiieavttuin ovdehuvvo.

Jagis 1992 jahkái 1997 lassánedje Romssas bargosajiid lohku measta 9 %.⁸ Jagi 1998 mannosáš vuollegis konjunktuvra dagahii ahte fylkka dásis šaddu unnui 1 % sturrosažžan jagis 1997 jahkái 2002 (648 barguibiddjojuvvon olbmo). Maiddái bargosajiid dáfus vássán jahkelogeža ovdáneapmi lea eanaš leamaš heajut beallái guovlluin - eai diedusge ovttá láhkai gielddas gildii - muhto stuorimus guovddážiin lea dan botta leamaš šaddu. Jagis 1997 jahkái 2002 bargguiduhttin lassánii Romssas 1.863 (6,2 %), Hárštás 246 (2,5 %) ja Leangáviikkas 211 (4,5 %). Guovlluide⁹ dásis bargguiduhttin lea unnon 7,4 % Siskkit Romssas, 3,9 % Davvi-Romssas ja 3,2 % Gaska-Romssas. Lulli-Romssas lei jagi 2002 bargguiduhttin seammá dásis go 1997. Báhččavuonas ja Gálsas lei dan áigodagas unnáneapmi buohkanassii 14,1 %. Ealáhusjuoguid mielde bargguiduhttin lea máinnašuvvon váldofáttá 2 vuolde – Ealáhusovddideapmi.

⁵ Ovddasčállinmolssaeaktu MMMM (2002) atná ee. vuodđun sahkkui vuoda mii vástida 1,8 mánnái juohke nissonii jagi 2005 rájis, ja riikka siskkádas mobilitehta nugo áigodagas 1990-2001.

⁷ Logut oddajagemánu 1. b. buot jagiid. Guovlojuohku guovloráđđevttasbarggu mielde 2003. Báhccavuotna ja Gálsa leat sirrejuvvon Romssas eret dán ráidoskovis.

⁸ Gáldu: Panda.

⁹ Guovlojuohku guovloráđđevttasbarggu mielde 2003 gos Beardu lea Čatnon Gaska-Romsa guovloráđđái.

Ássanovdáneami bajimus ulbmilčealkámuš vuolgá das ahte goappašat bealit, namalassii guovddáš ja biraseatnamat, dárbbasit nubbi nuppi.

Romssa ássánminstara váldosárgosat galget bisuhuvvot dainna lágiin ahte oppa guovddášstruktuorra nanusmahttojuvvo ja guovlluide huksejuvvojit ealasis báikegottit.

Guovddášstrategiija lea bargoreaidu mainna bisuhit ássamiid lávda. Strategiija jurdda lea ahte go huksejuvvojit virkos guovddážat, de bargomárkana ja máhttosuorggálaš bálvalusaid ovddideaddji barggut addet guovlluin buoret válljenvejolašvuodaid go maid miige enkkilsuohkaniid sáhtta addit. Dát galgá fylkii eambbo geasuhit olbmuid fárrat, ja seammás guovddážat galget doaibmat duoddin guovlluide ja fylkii, vai olbmot eai fárreret.

Guovddášstrategiija vuolggabáikin lea dáhttu guovdduštít (sentraliseret), muhto dan strategiija fertet geahčadit vuohkin mainna guovllut sáhttet bihtit hástalusain mat čuožžilit ee. go bohtet

Setermoen suodjalusa doaimmaid guovddážin

dássi 4 Suohkanguovddážat muđui

dássi 5 Báikkálaš guovddážat

- Guhtege dási 1, 2 ja 3 rájuštuvvon guovddáš galgá sáhttit addit fálddagaid oahpahusas, johtalusas, dearvvašvuodas, kultuvrras, ealáhusovttasbarggus ja priváhta bálvalusaid, jos juo eará suohkanguovddážiin eai leačča dihto ovddut fálddatbáikin. Dakkár doaimmaiduvvanvuohki fertet leat njuovžil vai fálddagat álo mannet ratta álbmoga dárbbuide.
- Ođđa almmolaš guvllolaš doaimmaid ásaheapmi galgá ovddimusat geavvat guovddážiin mat leat dásis 1, 2 ja 3, main eai leat eará guovddážat erenoamáš ovdduiguin. Maiddái fálddagaid bisuheami dáfus addojuvvo dáidda guovddážiid ovdamunni, nugo bargoulbmálaš guovddážiid maid.
- Dohkkehuvvon guovddášstruktuorra ii galgga heađuštít fylkka eará báikkiid lunddolaš ovdáneami.

Romssa guovddášstrategiija lea hábmejuvvon duodaštusa vuodul mii čájeha ahte guđege dási

Guovddášstrategiija

eanet guovttekarriearat bearrašat ja álbmogis lea buoret oahppodássi, go gáibiduvvojit stuorit fidnobirrasat mánggalágan doaimmain, ja buoret bálvalusfálddagat ja friddjaáigefálddagat jna. Guovddážiin bálvalit maiddái birasguovlluide olbmuid ja ealáhusdoaimmaid, ja guovddážat sorjájit birasguovlluide ealasis servodagain.

- Suohkanguovddážat doibmet guovddášstruktuorra vuoddoávnasin. Dain álbmot galgá beasat atnit ávkki bálvalusain mat gokčet sin beaivválaš dárbbuid.
- Guovddášstrategiija mielddisbuktá suorggáiduvvan álššaid dakkár doaimmaide maid guovddáš galgá doaimmahit dásis mielde. Fálddagat maid ollu olbmot dávjá geavahit, berrejit biddjojuvvo geavaheddjiid lahka. Fálddagat mat leat eambbo máhttosuorggálaččat, biddjojuvvojit alit dásiide.
- Guovddášdásit juohkásit ná:
 - dássi 1 Romsa
 - dássi 2 Hárštá ja Finnsnes
 - dássi 3 Stuorragieddi, Beardu ja Vuotnasiida Skiervá maritiibma doaimmaid guovddážin

guovddážis leat sierralágan doaimmat, ja ahte guovddáža birasguovllut rievddadit dan doaimmaid ja fálddagaid mielde. Dovddiidus ahte guovddážat leat guhtege sierra dásis, mearkkaša ahte doaimmadeaddu fertet leat bálvalusšlájá ektui, nu ahte muhtun dáhpáhusain fálddat lunddolaččat gullá fylkkaguovddážii Romsii dahje omd. dan golmma guovddážii Romsii, Hárštá ja Finnsnesii. Go bálvalusfálddagat ásaheapmi, maid olbmot dávjá dahje ollugat geavahit, de unnit guovddážiid sadji nanusmuvvá, go mátkkiid guhkkodagat dalle váldojuvvojit eambbo vuhtii. Bargosajit ja skuvlafálddagat gitta joatkaskuvlla dássái berrejit áinnas leat beaivválaš máhčejohtima oládagas. Dakkár bálvalusaid maid olbmot dárbbasit beaivválaččat, berrejit leat fállamassii juohke suohkanis.

Guđege guovddáža ja guovllu iešvuodain ja ovdananvejolašvuodain maid lea deaddu go árvvoštallojuvvo makkár doaimmat galget leat guđege báikkis dahje ásaheapmi guđege báikái. Muhtun doaimmaide sáhttet dasto leat erenoamáš báikkálaš dahje guvllolaš ovdamunit maid geažil maiddái earáge suohkanguovddážat ja unnibuš

guovddážit árvoštallojuvvojit doaibmabáikin. Sámi kultuvra - ja giellaguovddážit leat dakkár ovdamearkkat. Romssa fylkkasuohkana reaiddu guovddášstragiijii leat mealgadii čatnasit báikkiide maidda lágádusat ja bargosajit biddjojuvvojit.

Johtinfálaldagat, siskkáldas struktuvrra ja almmolaš fievruid hámis, eaktudit álbmoga vejolašvuodaid ávkkástallat fálaldagaiguin guđege dási guovddážis. Go almmolaš bálvalusfálaldagat šaddet deattu vuollái, ja go muhtun surggiin vel heaittihuvvojitge fálaldagat, de dan dilis gáibiduvvo buresdoaimbi johtalus, go muđuihan olbmot muhtun dilálašvuodain fertiejit ohčat fálaldagaid guhkebuččas.

Olbmuid vejolašvuoda buorebut olahit fálaldagaid lea vejolaš mángga earáge láhkai go duššefal árberrolaš fievrádušcovdosiid bokte. Lávdaduvvon oahpahušfálaldagat ja ođđa fierpmádagaid huksen sáhttet leat mielde dahkamin guovlluid main leat unnibuš mearis fálaldagat, stuorit munis sáhttet atnit ávkki dan fálaldagas mii lea guovddášstruktuvrra alit dásiid guovddážiin, vrd. maiddái váldofáttáin 1 -

Vuotnasiida leat ovdánan positiivvalaččat, ja dan ovdáneami lea dárbbu joatkit ja buoridit. Dárbu lea ulbmádit ovddidit Finnsnesa gávppogin, ja Setermoena ja Skiervvá čoahkkebáikin ja riddo-gávppogin Romssas.

- Johtalusa siskkáldas struktuvra, almmolaš kommunikašuvnnat ja šuvvggajođaldat (bredbånd) leat eavttut dasa man muddui guovddášstrategiija sáhtta doaibmat áigumuša mielde. Deatalaš galgá leat dat, maid lea vejolaš dahkat buoridan dihte fylkka buot olbmuid vejolašvuodaid beasat guovddášstruktuvrra alitdássásaš guovddážiidda, ja erenoamážit Romsii.

Romssa rolla ii siskkil duššefal lagamus suohkaniid; Romsa lea maid fylkka- ja riikkaosseguovddáš, ja muhtun surggiin gávppogis lea riikkalaš ja riikkaidgaskasaš deaddu. Stuoragávpotdiedáhusas¹¹ Romssa rájuštuvvo gávppogin mii gullá Norgga guđa stuorimusa jovkui. Romsa-gávppogis lea guvlolaš árvoštadeaddji ovddasmanni rolla davvin. Vai almmolaš ulbmádeapmi lágádusaide, doaibmiide ja fitnodagaide Romssas váikkuhivččii ain buorebut, de fertiejit dát servodatoasit ovttas-

Máhttu. Šuvvggajođaldaga (bredbånd) ja eará telekommunikašuvnna huksen lea maid vuoddoáši dakkár strategiijas mas áigumuš lea buoridit geavahahttivuoda ja guvlolaš integrašuvnna, geahča váldofáttá 3 - Logistihka ja siskkáldas struktuvrra.

Oassin fylkkaplánaproseassas suohkanat leat guđege guovlorádis čađahan Romssa fylkka guvlolaš juogus, doaimmain ja guovddášstrategiijas árvoštallama. Raporttat¹⁰ maid guovlorádit leat ráhkadan, leat mielde vuoddoávnnašin fylkkaplánas, ja leat addán ávkkálaš dieđuid.

- Suohkanat barget nu mo gávnnahit ulbmálažžan, guovlorádit ovttrasáđiid ja earálá-gange ovttasdoaimbamiin. (Vrd. maid kap. 8). Ovttasbargu ealáhusdoaimmaiguin berre leat guvlolaš struktuvrraid vuodul mat sohpet ealáhuseallimii.
- Ovttasbargu lea ávkkálaš ja dárbu fylkkarájiid rastá, erenoamážit Lulli-Romssas/Davvi-Nordlánddas.
- Guovloguovddážit Stuorragieddi, Beardu ja

bargguineaset váldet badjelaset sierra ovdasvástádussan čatnat oktavuodaid ovddidan- ja máhttobirrasii mii muđui lea fylkkas ja riikkaoasis.

Sihke Hárštá ja Finnsnes leat guovddášdásis 2. Hárštás leat dattetge eanemus bálvalusdoaimmat dan sturrodaga geažil, ee. dihto riikkaoassedoaimmat. Hárštái Nordlándda lagašsuohkanat leat lundolaš oládagat mángga ášši dáfus. Jos Skániid ja Dieldda suohkanat biddjojuvvojit oktii, de ee. Hárštá suohkana guovddášdoaimmat dán guovllus gáibidit ahte dat ođđa suohkan šaddá Romsii oassin.

Riikkalaš dási oasáluš

- Báikádanmearráduš ferte heivet guovddášstrategiijii, vrd. muđui kap 8.
- Stáhta stuoragávpotpolitihkas strategiija ferte leat dáhttu bidjat heivvolaš ođđa riikkalaš davveguovlodoaimmaid Romsii.

¹⁰ Ávdnasat lea čohkkejuvvon duogášnotáhtii 06/02 "Regionrådsinnspill i Guovlojuohku, guvlolaš doaimmat ja guovddášstrategiija."

¹¹ St diedáhus nr 31 (2002-2003) *Storbymeldingen – Om utvikling av storbypolitik.*

3.1 Máhttoivišvudna

"Máhttoservodat Romsa" dovddaha boahtteáigásaš áigu- muša, ja seammás dat bures govvida otnáš fylkka. Olbmo máhttu šaddá eambo ja eambo guovdilis servodat- ekonomalaš šaddadanfaktorin, ja seammás máhtto- servodaga ovdáneapmi buktá ođđa hástalusaid gilvalem- i dáfus. Garra gáibádusat leat olbmui, ahte galgá jurdda- šit hutkájit ja leat njuovžil heivehallat iežas dakkár duhto- dahkii mii čadat molsašuddá. Máhttovuoimmálaš ealáhus- doaimmaid jeavddalaš šaddu addá stuorra ovdamuniid gilvvus daidda guovlluide mat nagadit bissut oalgálagaid dáiinna ovdáneamiin.

Fylkkaplána bajimus ulbmil máhtu dáfus, lea sánálassii ná:

Gilvovuoimmálaš oahpahus-, dutkan- ja ovddidan- birrasat galget ovddiduvvot ain eambo.

Romssa fylka, man deaddobáiki lea Romsa-gávpot, lea 30-jahkáša ulbmálaš bargguin olahan oahpahasdássái mii lea buortalagaid oahpahasdásiid muđui riikkas, ja fylkkas leat dadjat juo dievas oahpahus- ja DjO-fálal- da- gat almmolaš sektora dárbbuid ektui. Dutkanbiras mii lea huksejuvvon Romsa-gávpogis, lea dahkan gávpoga

Dušše 1% oassi DjO-doaimmas norgalaš fitnodagain lea Davvi-Norggas. Norgga DjO-searvan lea riikkalaččat beal- istis oppa ollu vulobealde OECD gaskameari. Ođđastemi- id ja hutkamiid rápmavevttut leat davvinorgalaš fitnoda- gaide ja DjO-lágádusaide ollu heajut go Davvi-Ruotas ja Davvi-Suomas. Duoidda guovlluide fievrriduvvojit jahkásaččat milliárdasaš sumit EU strukturfoandda olis, ja lassin bohta riikkalaš searvan dán guovllus.

Dávja leat guhkes gaskkat davvinorgalaš fitnodagaid ja dutkan- ja ovddidanlágádusaid gaska sihke mátkkiid ja jurdagiid dáfus. Jos galgat lihkestuvvat ovddidit guovllu- id, de lea dárbu fylkka buot osiin oazžut áigái goal- lostemiid máhttofáluhedjjiid, váikkuhangaskaomiid, ealáhusaid ja hálddahasasahasaid gaska. Guovlluid ovd- dideami olis máhttohusen lea máhttobirrasiid ja báikkálaš/guvllolaš oasálaččaid dárbbuid, jurdagiid, prošeavttaid ja rahčamušaid ovttamielalašvuodain. Go dát lea ortnegis, ja vel vára váldojuvvon dain ovdamuniin- maid luonddu addin erenoamáš rápmavevttut leat, de lea deatalaš joatkit buriid ja ollislaš strategii- jaid ovd- dideami Romssa fylkkas boahttevaš DjO-searvama várás. Davvinorgalaš ealáhuseallima boahtteáigi sorjá eambo ja eambo olbmuid máhtus.

Váldofáddá 1: Máhttu

riikkalaš deaddobáikin eatnanbuolalaš ja davviguvllolaš diliid dutkamis ja hálddašeamis, ja Barents-guovllu áššiin. Romssa dutkandoaimmas leat mánga fáddálaš čalm- musteami. Moadde váldosuorggi mii berret namahit: Dálkkasdutkan, guolástusdutkan ja mearradutkan, dihtor- ja telegulahallan, guhkálmas satelihtamihtideamit ja gomuvuohta- ja áibmodutkan, eanandoallu ja luondo- doallu, servodatfágat ja humaniora, ja dasto vel davvinor- galaš ja sámi dutkan ja álgoálbmotdutkan. Dáid ovd- amuniid lea dárbu bisuhit, ja hástalus lea rahčamušaid dahkat eambo ealáhusdiđolažžan.

3.2 DjO-áingiruššan Romssas

Davvi-Norggas oppalaš DjO-searvamat leat viehka ollu unnit go riikkas gaskamearálaččat. Romssa dáfus sivva lea dasa viehka muđui ahte DjO ealáhusaide sear- vanoassi lea unni. DjO-barggut gáibidit stuorra resurs- said. Davvinorgalaš ealáhuseallimis leat mánga unna ja gaskasturrosaš fitnodaga (SMB) mat árbevirolaččat unnán ruhtadit ja čadahit dutkama. Dát dilli, ja go fitno- dagaid ja máhttolágádusaid gaskasaš fierpmádat ja are- nat eai leat ráhkaduvvon, de dat váikkuha dasa ahte davvinorgalaš ealáhuseallin ja DjO-birrasat masset deata- laš ovdánan- ja šaddanvejolašvuodaid.

3.3 Alit oahpahus

Dutkan mii lea RUs (Romssa universitehtas) ja fylkka allaskuvllain, ferte leat doaimmaid várás ja vuhtii váldit guvllolaš dárbbuid. Lágádusat galget guovllus buoridit máhttoovddideami ja leat mielde ovddideamen hutkan- doaimmaid lagaš fitnodagain. RU ja Romssa ealáhus- doaimmaid ovttasbargu lea omd. dorjon mángga fitno- daga ásaheami ja ovdáneami. Deatalaš lea ahte RU ja allaskuvllain leat dakkár rápmavevttut mat dahket vejo- lažžan dahkat ovddidanbargguid, dakkáriid main riikkaoassi álo váldojuvvo vuhtii. RU vuodđodutkange lea deatalaš riikkaoasi guhkesáigásaš strategii- jas, mas davvi- norgalaš ealáhuseallin galgá ovddiduvvot ođđaáigásaš máhttodoaimman. Dutkan lea ođđa máhttohusema vuodđu, ja maiddá alladásat oahpahussiige vuodđu.

Deatalaš lea eambo bargat realfágaid ja teknologalaš oahpahaš fylkka ásaheamis g o alit oahpahus galgá leat deatalaš gilvva dihte ja viidábut ovdáneapmái davvi- Norgga ealáhus- ja servodateallimis man vuodđun leat viiddát geavahit ođđaáigázas teknologii- ja.

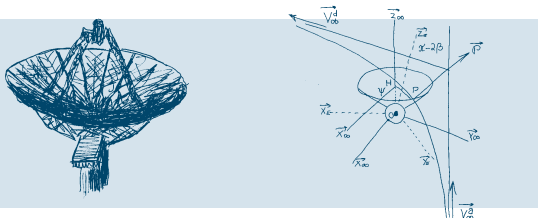
Dutkkidoahppu lea strategalaččat deatalaš Romssa máhttoservodagas. Sihke universitehta- ja allaskuvlasys-

temas ja bargoeallimis muđui lassánit dárbbut oahppan dutkkiide, erenoamážit sidjiide geain lea oahppu realfá-gain ja teknologalaš fágain.

Allaskuvllain ja joatkaskuvllain šaddá leat deatalaš rolla oanehis kurssaid hábmemis máhttoodasmahttima olis¹². Servodat nuppástuvvá johtilit ja čieggan duohtavuodát hástaluvojit dávjjibut ja dávjjibut. Dárbu lea deavdit ođđa fálddagaid dan botta, ja eallinguhkosaš oahpahallan lea boahán doaban. Dat gáibida searaid mángga ja buoret maŋŋe- ja joatkkaoahppofáldagaide, lávdaduvvon oahppoortnegiidda, báikkálaš girjerájuide oahpahallanbáikin ja ođđa guhkálmás oahpahusa vugiide. Dat oktavuodát mat dahkkojuvojit sierranas dásiid gaskka, sáhttet juo iešalddiset šaddat resursan ja guovdilis oassin šaldái mii huksejuvvo sierranas DjO-birasiid, ealáhusdoaimmaid ja oahpahuslágádusaid gaskka. Nu lea sihke fylkkarájiid siskkoibealde ja daid rastá.

3.4 Guvllolaš máhttoovddideami eavttut

Romssa universitehtas lea ovttas fylkka allaskuvllaiguin, Romssa Dutkangárddiin ja riikkaoasi dutkan- ja ovddidanbirasiiguin muđui deatalaš rolla go barget dárbbalaš arenaid huksemis, main galget leat guvllolaš

máhtu ovddidit. Deatalaš lea ahte DjO-lágádusat ovddidit buriid gulahallanfierpmádagaide ovttasráđiid báikkálaš ja guvllolaš fitnodatfierpmádagaiguin, máhttofierpmádagaiguin ja dakkár ovddidanbirasiiguin¹³ go oahpoguoovddázat, ealáhusgárddit, OPUS Troms, Midt I Norden (MIN), SND ja suohkanlaš doaimbaidjoásahu-saiguin.

Máhttodoarju siskkáldas struktuvrra ovddideamis fylkka-suohkan galgá veahkehit oasálaččaid guvllolaš máhttočohkkedeaddji forain gávnnadit, ja váikkuhit dasa ahte dakkár máhttoovddideaddji struktuvrrat ášahuvvojit maid olbmot atnet soahppevažžan.

Vai guvllolaš oassi árvohuksemis stuorru, de Romssas DjO-áŋgiruššamiin fertejit šaddat eanet ekonomáš bohtosat. Nu lea sihke vuodđodutkamis ja ulbmálaš dutkamis. Ođđalágan barggut DjO olis eai geavahuvo doarvá bures vuodđun ealáhusovddideapmái. Ealáhuseallima dárbbut fertejit dárkilastojuvvot, biddjot oidnosii ja váldojuvvot vuhtii eambo go odne dahkkojuvvo.

Máilmmis mearrabiepmuid maŋŋái lassána jearru, ja

ođđa suorggit nugo omd. bioteknologiija ja ođđa slájaid biebman ovdána dađistaga. Go olbmot čalmmustit kvalitehta ja vejolašvuodá guorrat borramušgálvuvuid buvttadanbáikái, de čuožžilit ođđa máhttoogáibádusat. Eanandollui báikkálaš dutkan ja máhttoovddideapmi sáhttá gánnáhit ja buoridit olbmuid álgima eanandollui. Riikkaoasis lea árbevirolaččat leamaš varasávdnasiid skáhppojeaddji ealáhusdoaimmat, main lea leamaš unnán ávnnasmuohkadeapmi ja unnán siskkáldas oktavuodát.

Vai birgejit gilvvus olggobealde berošteddjiiguin, de lea deatalaš ahte guovlluid oasálaččat doaladit iežaset čoahkis duohtan dahkama dihte riikkaoasi ovdánanvejo-lávuodaid. Dat gáibida sis čehppodaga ja dáhtu doaimmahit viiddis ovttasbarggu, ahte oasálaččain ja joavkkuin lea bargoguoibmevuhta ja guvllolaš bargoguojuhu. Dákko lea deatalaš addit ja oážžut - guđege báikki ja birrasa báikkálaš ovdamunit ja ovdánanvejo-lávuodát fertejit adnojuvvoat árvvus ja leat dohkkehuvvon.

Ulbmilsuorggit

- DjO-rahčamušat riikkaoasis fertejit váldojuvvot ovdan riikka bajimuš dásis.
- Ođđa bargosajiid ovddideapmi máhttointensiiva ealáhusaid siskkoibealde, ferte buoriduvvot.
- Dan badjelii lea dárbu bargat, ahte davvinorgalaš ealáhuseallimis váldet eambo atnui dutkamiid go odne. Ealáhusdoaimmaid máhttoáigumušat ja DjO-searvan ferte buoriduvvot.
- Riikkaoasis fertejit šaddat stuorit ekonomalaš bohtosat DjO-bargus.
- Ealáhusdoaimmaid, máhttolágádusaid ja almmlaš eiseváldiid ovttasbargu ferte buoránit guđege dásis vai guovllu máhttoresursat šaddet ealáhuslaččat ávkin.
- Fylkka DjO-lágádusat fertejit ovddidit iežaset máhtto-gaskkusteamii ja viiddidit oktavuodaid olggobeallái.
- Viiddidit ovttasbarggu ránnjáfylkkaid DjO-birasiiguin.
- Nannoseabbo čatnasat fertejit leat reálamáhtu ja formála máhtu gaskka.
- Dárbu lea nannet ja ollásmahttit allaskuvllaid ja guvllolaš DjO-birasiid.
- Fylkka lávdaduvvon lohkanfáldagat fertejit buoriduvvot ain eambo.
- Realfágalaš ja teknologalaš oahpahuš Romssa universitehtas ja fylkka allaskuvllain ferte nannejuvvot.

Riikkalaš dási oasálušat

- Vai potenciála boadášii atnui ee. ođđa biebmanšlájaid ja mariidna bioteknologiija olis, de lea dárbu ahte stáhta searvá ovddidan- ja álggahandásis nana ruhtademiin DjO-doaimmaide ja eará doaimmaide, main Davvi-Norggas leat erenoamáš luonddu addin lihko-stuvvanovdamunit.

¹² St.diedáhusas nr.20 (2000-2001) *Om korte yrkesrettete utdanninger etter videregående opplæring* čujuhuvvo dasa ahte stáhtalaš allaskuvllat fertejit "váldit ovdasvástá-dusa oaneheabboš fitnovástesaš oahpahušfáldagáin, ja aktiivvalaččat ovddidit daid iežas oahppofáldaga oassin. Sávaahahti lea ahte ášahuvvojit arvat dákkár lohkanfáldagat, dábálaš ráma siskkoibealde. (...) Departemeanta dáhttu dainna lágiin nannet almmlaš lávdaduvvon allaskuvlafierpmádaga."

¹³ Vrd visogova mii lea fylkkaplána mieldečállošis 2. Visogovva čájeha dáláš birasiid mat leat ovddidanguovddážiid/-servviid, lohanguovddážiid, ealáhusgárddiid jna. siskkoibealde.

- Dutkanbarggut fertejit nannejuvvot nu ahte Norga boahhtevas viđajahkásaš áigodagas beassá bálddala-gaid OECD-riikkaid gaskadásiin mihtiduvvon BNP-oasi dáfus. Riikkaosis DjO-barggut fertejit boahit riikkalaš dássái.
- Stáhta ferte doallat iežas geatnegasvuodaid vuodđojuolludemiid dáfus ja lágádusaid siskkáldas struktuvrra ektui.
- Guvllolaš dási ferte eambo beassat hálldašit badjel váikkuhangaskaomiin. Dutkanruđat fertejit regionaliserejuvvot, ja Norgga Dutkanráđđi ferte organiserejuvvot nu ahte lea vejolaš sirdit váikkuhanválddi guovlluide.
- Deatalaš lea bidjat deattu vuodđodutkamii mii lea Romssa universitehtas, vai lea vuodđun geahččalemiide, krihtalaš iskkademiide ja hutkamiidda.
- Oasáluštit ruđaiguin rekruterenbargguide, nannet ja ovddidit realfágalaš oahpahusa mas lea vuodđun riikkaosi dáláš ja boahhtevas dárbbuide makkár máhttu dal gáibiduvvo.
- Válmmastit lea dárbu ovttasbarganstruktuvrraid main lea deaddu oktavuoha DjO-ealáhusovddideapmái.
- Fylkkasuohkanis fertejit dahkat álgaga ovttas Romssa universitehtain ja NHOin, vai universitehtii ja Forskningsparkenii ásahuvvošii riikkalaš Gründersenter mii deattuha hutkama ja dutkama. Guovddáš galgá movttiidahttit ja álsšaiduhttit ealáhusdoibmii ja dutkanbohtosiid gávppáidduhttimii.

3.5 Joatkkaoahpahuš - hástalusat bargomárkana ovdáneami dáfus

Romssas galgá leat kvalitatiiva fálaldat mii lea buoremus riikkas. Fylkkadiggi lea go giedahalai "Handlingsplan for videregående opplæring i Troms mot år 2009" deattuhan deatalažžan ahte kvalitatiiva ja geasuheadđji joatkkaskuvlafálaldagat leat Romssas. Fylkka siskkáldas fálaldagat galget gokčat oppa bargomárkkaviidodaga ja váldit vuhtii ohciid sávaldagaid, oahppisadjemeriid, bargomárkana dárbbuid ja dábálaš servodatdárbbuid.

Sávahahtti lea bisuhit lávdaduvvon ja kvalitehta dáfus buriid joatkkaskuvlafálaldagaid fylkkas. Ođđa oahpahanvuogit mat árvaluvvojedje oahpahušlága nuppástahtineavttuhusas, addet eambo njuovžilvuoda/vejolašvuodaid lávdaduvvon oahpahussii¹⁴ ja láchčēt dilálašvuodaid buorebut báikkálaš ealáhusdoaimmaide oážžut bargiid dárbbuideaset mielde. Dat šaddá ávkin fylkka guovlluide. Lohkansurggiid rájit sihkkasit ja doaba "luohkát" šaddá hástalus oahpahušbáikkiide.

Joatkkaskuvllat ja vuodđoskuvllat leat oassi šládđes guvllolaš máhttostruktuvrras mii lea viehka deatalaš árvodahkanperspektiivvas. Ealáhusovdáneami deatalaš miellaguoddosiepmanat gilvojuvvojit juo árrat skuvla-ášahas. Realfágaid suorgis ovdáneapmi lea vuorji

heittot, go ollugat välljejit hilgut fágaid mat dolvot alit oahpahussii omd. inšenearafágain. Dárbu lea čalmmustit teknologalaš dutkama ja oahpahusa Davvi-Norggas. Mii berret atnit vuodđun iežamet riikkaosi vejolašvuodaid fidnet olbmuid davveguovlluide guoskevaš teknologijia-ovddideapmái. Mearrateknologijia man mielde leat bioteknologijia, galbmadálkkádat-teknologijia, IKT, ávus-eanan teknologijia ja birasteknologijia. Dákko leat mángga miellagiddevas barggut ja viiddis vejolašvuodát ovddidit árvodahkama ja ráhkadit ođđa bargosajiid. Hástalus lea vejolaš dutkiide buktit daid oidnosii, oktan eará sullasaš hástalusaiiguin.

3.5.1 Bargomárkana ovdáneapmi ja bargoveahkadárbbut

Dakkár oahpahušfálaldagat mat atnet deastta guovlluide boahhtevas máhtto- ja bargonákčadárbbuin, mearkkašit ollu vejolašvuodaid dáfus oážžut báikkálaš bargonávččaid ja nuoraid välljet oahpahušsuorggi man vuodul sáhttet mángga ásahtit doaimmaid. Dás lea deatalaš ahte fylkkasuohkanis lea surgiid rasttideaddji oaidnu ja ahte lea árrjáláččat mielde duostumin daid hástalusaid maid bargguhisvuoda lassáneapmi buktá mielddis.

Riikkalaš bargguhisvuoha lea lassánan jagi 1999 čavčča rájis. Jagi 2002 mii dattetge fertet gohčodit konjunkturanuppástussan, ja mii fertet máhččat 1990-logu álgogeahčái ovdalگو gávdnat sullasaš bargguhisvuoda lassáneami. Dat lassáneapmi lea Romssasge. Jagi 2002 registrarastojuvvojedje fylkkas gaskamearálaččat 2499 olbmo geain ii lean bargu oppanassiige, ja oppa bargoveagas dat mearkkaša 3,2%. Dat lei maid riikkalaš mearr. Bargguhisvuoha lea lassánan arvat fidnosurggiin, muhto eanemusat administratiiva ja humanistalaš bargguin. Jagi 2003 orru čájehamen ahte hedjoneapmi bistá ain bargomárkanis.

Čavgadeabbo bargomárkka dahká deataleabbon välljet rivttes oahpahušsuorggi. Fylkka diibmáš bargomárkanis oidno ahte bargguhisvuoha lassánii, muhto maiddá ahte dihto fidnosurggiin ja fitnuin dárbbášedje oahppan bargonávččaid. Ain váilot dearvvašvuoda bargit, eren-oamážit buohččidivššárat, veahkkedivššárat ja fuollabargit. Fylkkasuohkan ferte bargat dan badjelii ahte buorebut gokčat guovllu iežas bargonákčadárbbuid.

Dihto fágaoahpposurggiide unnán olbmot ohcet saji. Dan botta dain surggiin váilot fágabargit, erenoamážit árbevirolaš duodječehppodagain. Go báikkálaš ealáhusdoaimmat ja joatkkaskuvllat barget ovttas, de sáhtta fidnofágalaš oahpahuš boahit eambo oidnosii. Romssa guovlluin leat mángga árbevieru ja buorit fidnofágalaš árbevierut. Ovdamearkkat dakkár árbevieruin lea namahuvvon mángga romssasuohkaniiid plá-nadokumeanttain. Dáid árbevieruid ealáskahttin lea

¹⁴ Vrd. geahččalanortnet "Distribuerte klasser".

deatalaš ulbmilsuorgi. Sodju fidnofágaid guvlui, vaikkoba lávdaduvvon lohkanmáliin, sáhtta váikkuhit dasa ahte oahpahalli nuorat eai fárra Romssa guovluin eret, ja ahte máhttodási ja bargomárkanii heivehallamat buorránit fylkkas.

Bargomárkkaovdáneapmi sorjá Norgga ja olgoriikkaid ekonomalaš dilis. Deatalaččat leat dás dakkár bealit go priváhta geavaheapmi, almmolaš suorggi šaddu, olgoriikagávpi, ruhtaárvu ja ruhtadanmearri almmolaš ja priváhta surggiin. Danne lea viehka eahpesihkkar mo bargomárkka ovdána boahnteáiggis.

Ulbmilsuorggit

- Ráhkadit insentiivaid, nugo omd. Romssa universitehta "Diehtoguovddás" lea, vai sáhttit buoridit ohcciid lohku fysihkkii, matematihkkii ja realfágaáide oppalohkáii, ja maiddá daidda dearvvašvuoda suorggi fágaide, maidda leat unnán ohccit vaikko bargomárkka dárbbasage eanet bargiid daidda. Bargat dan badjelii ahte addit dieđuid nuoraide ja movttiidahttit sin válljet dakkár oahpahusa. Dát ferta dáhpáhuvvat buot dásiin, gitta vuodđoskuvlla rájis allaskuvlla ja universitehta rádjai.
- Ovttasbargu oahpahuskantuvrraiguin buoridan dihte fidnoválljenbagadeami dakkárin mii buorebut heive fylkka bargonákčadárbbuide ja fidnovejolašvuodaid.
- Eambbo bargat dakkár fidnofágalaš oahpahusa beales maid guovlu dárbbas.
- Bidjat deattu oahpahussii guolástusas ja guollebiebmamii guoskevaš fágain, ja maiddá bargat buoridat dihte máhttu ja ipmárdusa sálašgiedahallamis ja das mo seailluhit guollekvalitehta.
- Teknalaš fágaskuvlla fáladat ferta bisuhuvvot ja buoriduvvot otnáš skuvlastruktuvrra rámaid siskkoale.
- Láhčit dilálašvuodaid nu ahte guovlluid bargonákčadárbbut gokčojuvvojit olbmuiiguin geain lea rivttes máhttu. Dat linnját maid oahppit odne válljejit, eai heive doarvái bures guovlluid bargonákčadárbbuide. Sihke skuvllaid ja ealáhusdoaimmaid ja almmolaš suorggi olbmuid ovddasvástáduš dat lea buorebut heivehit okti oahpahusa ja dárbbuid.
- Nuorat fertejit oazžut dieđuid iežaset guovllu ealáhusstruktuvrra birra, ja daid vejolašvuodaid birra maid eahpedábálaš oahpahusválljemat addet. Dát guoská erenoamážit nieiddaide, ja dearvvašvuoda suorggi dáfus sihke nieiddaide ja bártneide.
- Láhčit dilálašvuodaid buorebut daidda nuoraide guđet jođasit ovdan ruoktot eará suohkana ja iežaset suohkana gaska, dainnago ruovttusuohkanis eai leat joatkkaskuvlafálaldagat.
- Ovttasbargansoahpamuš Nordborg joatkkaskuvlla ja Romssa fylkkasuohkan gaska ferta dahkkojuvvot.

- Dahkat vejolažžan buohkaide oazžut iežaset oppalaš máhttu váldojuvvot vuhtii.
- Joatkevaččat bargat ovttas iešguđet oasálaččain prošeavttas "Ungt entreprenørskap" ja ovddidit viidaseappot oahppofálaldagaid allaskuvllaid dahje universitehtaid entreprenevradoaimmain.
- Láhčit dilálašvuodaid nu ahte oahpahuslágádusat ja doaimmat sáhttet nannet gaskavuodaideaset ja diehtojuhkindoaimmaid nubbi nuppi ektui, omd. NHO "partnerskapskonsept" bokte.
- Oahpahus galgá eambbo vuodđuduvvot čuolbma- ja prošeaktajurddat bargui, masa gullet olgguldas hárjehusbarggut. Oahpahuslágádusat berrejit maid dávjji-but váldit oahpahussii mielde báikkálaš olbmuid máhttu.
- Fitnodagat fertejit movttiidahttit olbmuid oaidnit ávkki das go bargit váldet alit oahpu, vai oktavuodát nanusmuvvot máhttobirraiguin.
- Ealáhusdoaimmat berrejit ovttasrádiid allaskuvllaiiguin ja eará oahpahusfáluhedjiiguin rájuštit oahpahusmodulaid justa bargomárkana dárbbuid mielde.
- Válmmaštit riikkaidgaskasaš lohkamiid várás lohkan-dilálašvuodaid dainna lágiin ahte IB-linnjá lohkan álgahuvvo.
- Oahppovázziortnet dássi dáhkiduvvo ja ođđa oahppovázziid barguiváldimii movttiidahttojuvvo ovttasrádiid fylkka oahpahuskantuvrraiguin.

Riikkalaš dási oasáluš

- Nannet ja oidnosii buktit stáhtalaš lágádusaid mat barget teknologalaš doaimbasurggiin, nugo eanandárkomis, telemedisiinnas ja ávus- ja atmosfearadutkamis, vai nuoraide beroštupmi lassánivččii ja nu maid dá sin ohcamat realfágalaš lohkasurggiide.
- Vuodđudit váikkuhangaskaomiid maiguin čadahit guvllolaš doaimbabiiguin buoridan dihte nuoraide ohcama realfágaid lohkamiidda.
- Realfágaid lohkanfálaldagaid offensiiva huksen juo ovdal dieđihuvvon fitnodatdárbbuid čuožžileami, vai huksejuvvo gilvalanovdamunit go fitnodagat válljejit ođđa ásanbáikkiid doaimmaidasaset.
- Hukset guolástanfatnasiid guolástus- ja maritiibma oahpahussii.
- Bidjat návččaid prošeavttaide mat ovddidit davvinorgalaš oahpponeavvuid.
- Ráđđehusa dearvvašvuoda ja sosiála bargiid rekruterenplána¹⁵ lea deatalaš go galgat oazžut lasi veahkedikšuid ja oazžut joatkkaoahpu addi doaimbabiiguin veahkedikšuid ja fuollabargiid várás.

¹⁵ Vrd. Dearvvašvuoda ja sosiála bargiid rekruterenplána 2003-2006 – Rekruteren buoret kvalitehta dihte.

Áigodaga ealáhusovddideami bajimus ulbmil lea ahte

Ovddádusjurddat, ođasteaddji ja gilvalannávččalaš ealáhusdoaimmaide galget dilálašvuodát láhččojuvvot.

4.1 Dábálaš rápmavevttut ja váikkuhan-gaskaoamit ealáhusdoaimmaid várás

Riikka davveoasi mihtilmasvuodát leat lávda-ássamat, guhkes gaskkat márkaniidda ja alla buvttadangolot. Ealáhuseallimis leat unna ja gaskamearálaš fitnodagat, main buori muddui váilot resurssat ođasmahttimii ja iežaset ovd-dideapmái, vai leat válmmasat ođđa gávpe-márkaniidda ja buktagiidda. Industrijasuorgi lea viehka unni ja das lea unnán varasávnna-smuohkadeapmi. Nugo skovvi 2 čájeha, de bálvaleddji ealáhusdoaimmat leat Romssas viehka deatálaččat bargosadjelohkui¹⁶. Resursageavaheaddji ealáhusdoaimmaid bargosad-jeoassi lea viehka unni oppalaš bargosadjemearis, muhto dat leat deatálaččat guovlluid ássamiidda.

bijut čuhčēt bahás Romssa ealáhusdoaimmaide iešguđetlágan konjunktuvraovdánemiid geažil.

Riikkalaš dási oasáluš

- Čavgadis ruhtapolitihka oktavuodas ferte leat vejolaš rahpat uvssa nu ahte stuoribuš ruhtasumit sáhttet juolluduvvot guovlluide main lea earálá-gan konjunktuvra go dat mii lea riikka dásis.

4.1.2 Riikkaidgaskasaš rápmavevttut ja ovttasbargodoaimmabijut

Gilvorašis ealáhusat dárbbasit riikkaidgaskasaš rápmavevttuid mat sihkkarastet albma vejolašvuoda beassat deatálaš gávpe-márkaniidda. Seammás eará ealáhusat dáhttot suodjalusa riikkaidgaskasaš gilvuu vuostá. Dat lea stuorra hástalus, jos guktuid beliid sávaldagat galget váldojuvvot vuhtii. Oppalohkái EU lea deatálaš gávpe-márkka dáža eksportii, ja erenoamážit guolleeksportii. Odne EU iežas guollehivvodagat leat mángga sajis loaktašuvvan, ja dan geažil dárbbasit olggoriikkalaš guliid. Deatálaš lea dahkat gávpesoahpamušaid main goappašat bealit beroštit, ja mat maiddái sihkkarastet guovllu ealáhuseallima.

Váldofáddá 2: Ealáhusovdáneapmi

Dáin ealáhusdoaimmain leat maid stuorra ovdá-navejolašvuodát. Jos Romsa galggaš sáhttit ovddidit nannoseabbo ja šláddjät ealáhuseallima, de eaktun leat ahte guvllolaš ja ealáhuspolitihkalaš váikkuhangaskaoamit heivehuvvojit hástalusaid mat leat guovllus.

4.1.1 Riikkalaš ruhtapolitihka ja ealáhusdoaimmat Romssas

Riikkalaš ruhtapolitihka čalmmusta ulbmilin vuollegis ja bissovaš inflašuvnna riikkalaččat. Alla reantu, mii dábálaččat lokte ruhtaárvvu, sáhtta billistit eksporteaddji ealáhusdoaimmaid ovdii. Ovddas guvlui šaddá deatálaš áššin registrarastit erohusaid mat konjunktuvradilis leat riikkalaš ja guvllolaš dilálašvuodáid gaskkas. Čavgadis ruhtapolitihka sáhtta menddo ollu váidudit guvllolaš ruhtadili, go guovlluin lea heajut konjunktuvraovdáneapmi go riikka dásis.

Ulbmilsuorggit

- Dárokot konjunktuvraovdáneami Romssa fylkkas riikkalaš konjunktuvraovdáneami ektui.
- Signaliseret guovdilis dássái jos riikkalaš doaimma-

Riikkaidgaskasaš ovttasbargu addá lasi vejolašvuoda dahkat árvvuid ja buoridit ealáhusdoaimmaid gilvalannávččaid. Nu lea maiddái guvllolaš eiseválddiid dáfus, mat buoridit máhtuset lágidit dili ealáhusovdáneapmái. Barents-prográmma, Davvikalohttaprográmma ja aiddonassii sierra Interreg-prográmmat ja eará EES/EO-prográmmat leat heivehuvvon dakkár ovttasbargui. Ovdan lea dat hástalus ahte fertešedje hábmet oktasaš strategijaid riikkaidgaskasaš guovlluid várás, juogo geográfalaš lagašvuoda geažil dahje ealáhuslaš/kultuvrralaš sullasašvuoda geažil.

Ulbmilsuorggit

- Buoridit ain eambbo guvllolaš ovddidanmáhtu dainna lágiin ahte máhttodási loktejuvvo, strategalaš guovlofierpmádat huksejuvvo, riikkaidgaskasaš prográmmaide ja riikkaidgaskasaš foraide servojuvvo, main lea áššin guovlopolitihka.
- Movttiidahttit fitnodagaid searvat riikkarájiid rasttideaddji ovttasbargguide, ja ođđa gávpe-márkaniid guorahallamii.

¹⁶ Dan áigodaga stáhtalaš bálvalusaid lassáneapmi ja suohkanlaš bálvalusaid geahppáneapmi lea dárbu geahčadit ovttas dearvašvuodareformain.

Skovvi 2: Romssa bargosajit ealáhusaid mielde

ROMSA	1997		2002	
	Barggus	Bargoosi %	Barggus	Bargoosi %
Eanandoallu	2809	4,2 %	2185	3,2 %
Bivdu	1639	2,4 %	1435	2,1 %
Guollebiebma	310	0,5 %	506	0,7 %
Guollemuohkadeapmi	1465	2,2 %	1111	1,6 %
Eará biebmogálvoindustriija	1178	1,8 %	1104	1,6 %
Divohatindustriija	1316	2,0 %	1238	1,8 %
Eará industriija	1513	2,3 %	1593	2,3 %
Viessu ja rusttet/Fápmu ja čáhci	5122	7,6 %	5514	8,1 %
Gálvogápmi	8430	12,5 %	8407	12,4 %
Hotealla ja restauránta	2711	4,0 %	2388	3,5 %
Fievrárdus	3831	5,7 %	3998	5,9 %
Poasta ja tele	1599	2,4 %	1306	1,9 %
Gávppálaš bálvalus	4965	7,4 %	6581	9,7 %
Priváhta bálvalus	4002	6,0 %	4288	6,3 %
Suohkanaš bálvalus	19831	29,5 %	15685	23,1 %
Stáhtalaš bálvalus	6244	9,3 %	10399	15,3 %
Čilgekahtes bargguiduhttin	215	0,3 %	90	0,1 %
SUPMI	67180	100,0 %	67828	100,0 %

Gáldu: Panda

Riikkalaš dási oasáluš

- Seammás go guvllolaš dássi oažžu politihkalaš válddi ja doaibmanfriddjavuođa riikkaidgaskasaš oktavuodain, de ferte rahpasit uksa ruđalaš váikkuhangaskaomiide ja dan mielde viiddis válde-fápmudus.

4.1.3 Dábálaš váikkuhangaskaoamit Romssa ealáhuseallima várás

Gáržžes guovlopolitihkas guvllolaš ja guovlopolitihkalaš váikkuhangaskaoamit leat lávdaduvvon fylkkasuohkaniidda. Dat addá stuorit friddjavuođa duostut hástalusaid guvllolaš čovdosiiguin. Ovddos guvlui hástalus lea deavdit guvllolaš doaibmasaji geatnegahtti ovttasbarggus fylkkasuohkaniin, báikkálaš ja riikkalaš oasálaččaiguin. Bargoguoibmesoahpamušat main stáhtalaš oasálaččat leat mielde, fertejit maid siskkildit viiddis guovlopolitihka, namalassii stáhtalaš sektorpolitihka. Dat šaddá leat erenoamáš go galgat čoavdit stuoribuš áššiid dain surggiin maid guovlu ii sáhte ieš okto váldit badjelassas, omd. siskkáldas struktuvrra maid ealáhusovddideapmi eaktuda. Vai lea válmastuvvon máhttovuđolaš ealáhusaid ovddideap-

mái, de lea dárbu dakkár soahpamušaide main stáhta lea mielde ruhtadeaddjin. Mariidna ealáhusat ja energijasuorgi fertejit vuoruhuvvot ovddimussii.

Fylkkasuohkana rolla ovddidanoasálažžan mearkkaša

- stuorit friddjavuođa ja doaibmanviidodat árvvoštallat strategalaččat, mearridit ulbmiliid, geavahit váikkuhangaskaomiid ulbmiliidda ja dahkat soahpamušaid nuppiiguin
- heivehit váikkuhangaskaomiid geavaheami guvllolaš dilálašvuodaide

Dán perspektiivvas šaddá leat deahtalaš váikkuhit guhkesáigásaš ja ulbmálaš industriija- ja ealáhuspolitihka ovddideapmái. Dárbu lea dakkár rápmaeavttuide maid lea álkit dovdat ovddalgihtii, erenoamážit guovlluin. Erenoamážit ferte báikkálaš eaiggátvuohta ovddiduvvot ja bisuhuvvot dakkár ealáhusain main luonddu resurssat leat vuodđun.

Ealáhusovddideami ekonomalaš váikkuhangaskaoamit fertejit stivrejuvot fitnodagaide sihke hutkamii, ođastusaide ja ruhtadeapmái, ja vel siskkáldas struktuvrii. Maiddái fysalaš kapitála lea deahtalaš ealáhusovddideapmái, erenomážit mariidna- ja energijasuorggis. Máhttokapitála ja fysalaš kapitála ovttasdoaibman ferte boahit oidnosii almolaš ortnegiin mat dorjot hutkama. Deahtalaš lea hábmet hutkanpolitihka mii lea heivehuvvon erenoamážit guovlluid unna ealáhusbirrašiid.

Dáin váikkuhangaskaomiin eatnašat leat riikka dásis vuodđuduvvon, eaige gittalagaid guvllolaš dásiin. Váikkuhangaskaomiid regionaliseren sáhtášii leat mielde heiveheamen innovatiiva unna ja gaskamearálaš fitnodagaide, mat leat guovlluid ovdamunit.

Hástalus ovddos guvlui lea hábmet guvllolaš ovdidansystema masa ovttasbargoguoimmit servet, sihke ovddidankapítálain ja fysalaš kapítálain. Guvllolaš ovddidansystema ferte fátmastit oppalaš áigumuša, gitta ealáhusovddideami rájis, ja fylkka ja riikkaoasi siskkáldas dutkama ja ovddideami rájis gitta heavvovára geahpedeami rádjai gávpálaš jurddaovddideamis, buorideamis ja gávpáiduhthimis.

Romssas 7 davimus suohkana gullet doaibmaguvlui¹⁷. Dat addá sihke ealáhuseallimii ja priváhta olbmuide vejolašvuoda oažžut váikkuhangaskaomiid, ja dat ruđat addet buriid bohtosiid¹⁸. Doaibmaguvlui ferte eambo vel ángiruššan. Bargat lea dárbu dan badjelii ahte oppa doaibmaguovllus leat ovttalágan máksomearit ja váikkuhangaskaomit, go omd. doaibmaguovlu ja SND váikkuhangaskaomiid guovlu eai heive oktii. Doaibmaguovllus ii leat barggaheadjdjivat, muhto Romssas muđui lea geahpeduvvon barggaheadjdjivat.

Differensierejuvvon barggaheadjdjivat lea deaŋaleamos váikkuhangaskaomiid logus go lea sáhka ássama váldodovdomearkkaid bisuheamis. Jos dat gahččá eret, de lea deaŋalaš geahčadit molssaevttolaš ortnegiid. Ođđa buhttejeaddji váikkuhangaskaomiid mat leat ealáhuseallima várás, ferte leat vejolaš čađahit EES-njuolggadusaid mielde ja diehtit ovddalgihtii dihto áigodaga. Dat fertejit deaivat boitoseamos guvlluid ja daid ealáhusaid maid eanemusat lea čuohčán. Dasto dat fertejit čájehit fitonodagaid dárbbuid ja leat álkkit hálddašit. Almmolaš suorggi buhtadusat berrejit boahtit stuorruduvvon rápmajuolludemiiid bokte ja stáhtalaš lágádusaid lávdadeami bokte.

Ulbmilsuorggit

- Movttiidahttit ásahit guvllolaš innovašuvdnasystemaid/ealáhusgihpuid.
- Ovddidit guvllolaš váikkuhangaskaomiid Romssa ealáhusovdáneapmái vuodđun.
- Guvllolaš dilálašvuodaide ja ovdehusaide fertejit heivehuvvot doaibmabijut máhtus, entreprenevradoaimmas, hutkamis ja álggaheamis.

Riikkalaš dási oasáluš

- Vai guovllu ovdamunit geavahuvvojit, de fertejit

dábalaš rápmavevttut ja ealáhusovddideaddji guovlopolitihkalaš váikkuhangaskaomit nannejuvvot ja lágiduvvot nu. Dat mearkkaša ahte fertejit leat rápmavevttutge mat sihkkarastet fylkka ealáhusdoaimmaide buori beassama gávpe-márkaniidda dainna lágiin ahte váidudit gukkes gaskkaid heajut beliid.

- Romssa fylkkasuohkan ferte oažžut ekonomalaš rámaid maiguin sáhtta bargat suohkaniiguin, dutkan- ja oahpahušlágádusaiguin ja ealáhusdoaimmaiguin ovttas proaktiivlaččat buoridan dihte ealáhusovddideami rápmavevttuid.
- Jos differensierejuvvon barggaheadjdjivat jávká, de fertejit ásahuvvot ortnegat mat buhttejit ealáhusdoaimmaid ja almmolaš suorggi liigegoluid.
- Ealáhusvástesaš prográmmat ja prográmmadoaimmat (NFR, SND ja SIVA várás) mat leat DjO ja ealáhusovddideami olis fertejit regionaliserejuvvot.
- Váikkuhangaskaomit fertejit maid siskkildit doarjagiid mat leat fysalaš ruhtadeapmái.
- Joatkevaš offensiiva ángiruššan doaibmaguovllu buorin, ja ovttalágan máksomearit ja ruhtamearit olles doaibmaguovllus.

4.2 Eanandoallu

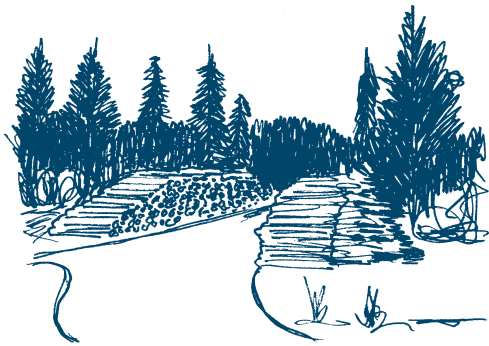
Romssas eanandoallu galgá leat ealáhus- ja ássanvuodus deaŋalaš oassi, deaŋalaš kulturčaggi, ja sihkkarastit eananviidodagaid ja kulturviidodagaid hálddašeami. Dárbu lea bargat dan badjelii ahte lea nana báikkálaš eanandoallu mii buvttada luottehahti ja áivan borramušaid. Eanandoallu ferte čalmmustit gávpemárkana gáibádusaid, ee. duodaštuvvon buvttadeami, borramušguorranvejolašvuoda, elliid buorredili ja etihka. Áigodagas ealáhus sáhtta leat guovtte juogus, mas nuppi juogus olbmot doaimmahit árbevirolaš eanandoalu, ja nuppis fas latnjalas buvttadeami. Sin hástalusat guđet buvttadit latnjalas buktagiid, lea mearkagálvohuksen, logistihka, eanandoalloindustriija ja borramušgávperáiddu.

Doaluid lohku lea garrasit njiedjan Romssas, muhto doaimmaid ja buvttadeami viidodagat bissot ja vel sturrotge muhtun buktagiid dáfus. Vai ealáhusa doaimmat galget bissut, de gáibiduvvojit dohkálaš rápmavevttut ja gánnáhahttivuohta. Eananviidodat ferte vuodđun sihkkarastojuvvot. Riikka dásis lágidit dili ovttasdoaimmamiidda, ja vejolašvuottan lea rahppojuvvon eanandoalloaimmaide oažžut buvttadandoarjagiid. Dat sáhtta dagahit dan ahte eanandollui šaddet strukturnuppástusat.

Boazodoalloealáhussii ferte sihkkarastojuvvot ekologalaččat, ekonomalaččat ja kultuvrralaččat gánnáhahtti doaibman. Romssa guvllolaš hástalus

¹⁶ Dát leat suohkanat Ráisa, Omasvuotna, Ivgu, Gáivuotna, Gálsa, Návuoatna ja Skiervá

¹⁷ Hervik et al: "Bedre klima for tiltakssonen – en strategisk analyse"

gánnáhahti ovdáneamis lea sihkkarastit boazoguohtumii eananviidodagaid. Sihke boazodoallu ja šibitdoallu vásiha muhtun guovlluin Romssas stuorra váttisvuodaid boraspiriid geažil, geahča muđui vel kap. 6.

Fylkka vuovderiggodagat fertejit nu hálddašuvvot ja geavahuvvot ahte šaddá dakkár vuovderesursa mii leat stuorit ja buoret go dat mii leat odne. Vuovderiggodagaid gánnáhahti hálddašeapmi ferte lágiduvvot. Go eambbo geavahuvvojit vuovddit, de stuorru vuovdebuktagiid muohkadanvejolašvuohta Romssas. Dat biomássa mii boahťa vuovddis ja eanandoalus, lea geavatkeahtes riggodat mii heive bioenergijjabuvttadeapmái. Fylkka valjes meahččerriggodagatge fertejit buorebut geavahuvvot.

Ulbmilsuorggit

- Ovddidit Romssas gávpemárganii heivehuvvon eanandoalu, mii sáhtta daid ovdamuniid geavahit mat mis leat davvin. Dat mearkkaša ahte fertet lágidit nu ahte lea ovdáneapmi sihke árbevirolaš eanandollui ja unnadoallofitnodagaide.
- Ovddidit viidodatpolitihka mii sihkkarastá guhkesáigásaš gánnáhahti bargoosiid.
- Čalmmustit hástalusaid latnjalasbuktagiid distribušuvdnii.
- Fylkka vuovderesurssaid hálddašeami ulbmil galgá leat viidit vuovdegeavaheapmi. Báikkálaš vuovderesurssaid geavaheapmi ja muohkadeapmi galgá lassánit, sihke árbevirolaš sahádoaimma, vuovdeenergijja ja ođđa geavahansuorggit.
- Ráisavuonas galgá leat guovdilis rolla muorraindustriijaguovddázin.
- Váldit vára boazodoalloberoštumiin viidodat- ja guohtunvuodu sihkkarastimiin.

Riikkalaš dási oasáluš

- Maiddái riikka dásis ferte viidodatpolitihka lágiduvvot nu ahte eanandollui sihkkarastojuvvojit eal-lingelbbolaš ja gánnáhahti oasit boahťeáiggis.
- Ollislaš ja guhkesáigásaš eanandoallopolitihkka ferte leat ulbmilin, mii eanaš váldá vuhtii báikkálaš resurssaid.

- Eanandoalus ferte ain leat deatalaš rolla riikka-oasi ássamii.
- Stáhtadoarjja ferte vuovdedollui fas lágiduvvot.

4.3 Guolástus ja mearradoallu

Romssa guolástus- ja mearradoalloeláhus lea deatalaš čaggi fylkka bargovejolašvuođaide ja ássamii. Ealáhusa reguleren ferte vuhtii váldit sihke bissovašvuođa, gánnáhahttivuođa, árvodahkama, bargosajiid ja servodatekonomijja.

Stáhta dávjjes reguleremiid geažil gávppálaš guolásteapmi ii leat šat Norggas dábálaš vuoigatvuohta. Go dat vejolašvuohta ráddjejuvvo garrasit, de čuožžila govttolaš áššin ahte báikkálaš servodat ferte oažžut buhtadasa guolleriggodatvuoigatvuođaid ovddas mat leat privatiserejuvvon. Dakkár buhtadas berre maid álggahuvvot daid mearraviidodagaid geažil maid guollebiebmanrusttegat váldet háldoseaset.

Ovddos guvlui ealáhus ferte máhttit heivehit iežas riikkaidgaskasaš gávpešiljuid girjás gálvojerrui. Ođđa gáibádušat bohtet guolástus- ja guollebiebmaneláhusii mađe mielde gávpemárganat gáibidit sáhttit guorrat ja duođaštut buot borramušgálvvuid álggu.

4.3.1 Guolleresurssat

Ovddos guvlui stuorra hástalus lea oažžut deataleamos guolleresurssaid ovdánit bures, ja oažžut ruovttoluotta ovdeš báikkálaččat godđi guollešlájaid. Jos eambbo bivdojit báikkálaš njuorjohivvodagat, de datge attášii báikkálaš guolásteapmái buoret vejolašvuođaid. Mánngga šlájás lea gealbu šaddat ávkin ealáhusaid olis, muhto eaktun dasa leat DjO-searvamát hivo-datkártemii ja bivdosiid heiveheapmái ja buorideapmái.

4.3.2 Guolástanfatnasat

Romssas fatnasiid joavku lea mánngga šládji, go leat arvat áhpefatnasat ja ollu riddofatnasat. Romssas lea sin lohku njiedjan, geaid váldoealáhus lea guolásteapmi, ja nu lea dahkan eambbo go riikkas muđui. Ođđa olbmuidge lohku lea njiedjan, guđet álget ealáhusii, ja guolásteddjiid gaskamearálaš ahki goargnu. Mánngga gillái lotnolaš guolásteapmi lea deatalaš ealáhusheivehallan, muhto riikkalaš rápmavevttut leat vánit heivvolaččat dakkár doaimmaide.

Eanet ja eanet guolástemiide ráddjejuvvo olbmuid vejolašvuođa searvat, ja dat hábme ealáhusa struktuvrra nu ahte čuoččá sihke bargosajiide ja ássami-

idda miehtá mearragátti. Deatalaš lea reguleremiid hábmet nu ahte buktet vuoigatvuođaid ruovttoluotta riikkaossái.

4.3.3 Guolleindustriija

Dakkár áššit go guollehivvodagat, bivdofanasstruktuvrrat, guollegávppašeami minstarat ja olgorikkalaš fatnasiid guollebuktimiid nuppástusat váikkuhit guolleindustriija siskkáldas struktuvrraide. Romssas lea odne nana sajádat dakkár báikin masa buktet guliid ja guollebuktagiid báikkálaš industriijii. Reahkaindustriija mearkaša ollu fylkii, mas leat mánga stuorra buvttadanrusttega. Dárbu lea bargat árijálaččat vai reahkaealáhusa árvodahkama rápmavevttut bissot ja nannejuvvojit. Plánaáigodagas ferte árvodahkan lassánit varasávdnasiid vuodul mat dál dušše fievrriiduvvojit guovllu čađa. Guhkibu vuollái maiddái biebmodorskige sáhttá leat deatalaš, go buorida varasávnasboahhtima industriijii miehtá jagi.

Ovddos guvlui lea deatalaš ahte guolleindustriija ovddida eambo iežas gilvalanovdamuniid, omd. buorrešlájat varasguliid álkis háhkan. Go varasávdnasiid kvalitehtas váldojuvvo vára, de lea vejolaš ráhkadit buktagiid maid ovddas oastit mákset buriid hattiid gávpevárkanii. Guollebuktimiid lea vejolaš buoridit go guolleindustriija ja guollefatnasat gulahallet ja barget ovttas, ja dat gánnáha goappašiid oasálaččaide.

4.3.4 Guollebiebman

Romssas ja Finnmárkkus eambo ja eambo dárbašit veajehiid luossabiebmanrusttegiidda, ja odne dáppe buvttadit menddo unnán luossaveajehiid. Válmmasvuoda dárbbut gáibidit ahte báikkálaš veajetbuvttadeapmi ferte stuorrut. Jáhkehahti lea ahte fylkplána áigodagas hábmejit guollebiebmanealáhusa struktuvrra odđasis, mii mielddisbukta ahte unnit osiide juohkásit gávpešearvvit ja ahte konsešuvnnat mannet gávpešálgvun. Fylkka-suohkan áigu árvvoštallat ealáhusa struktuvrra ja čujuhit surggiide mat berrejit vuoruhuvvot ovddimussii eláhusa boahhtevaš ovdáneamis.

Romssas leat stuorra buvttadanvárit guollebiebmamis, ja vuordámušat leat ahte guollebiebmanovdáneapmi buktá ealáhussii odđa šlájaid, nugo dorski, stáidnára, skálžžuid ja gáranasruittuid. Dán suorggis lea ain dagakeahhtá ollu Djo-bargu. Hástalus lea čeahkkádit ja gávppáiduhhtit dutkanbohtosiid, go dat gáibida hirbmat ollu ruhta-

návččaid. Muhtun odđa šlájaid lea dárbu heivehit distribušuvnna ja jodiheami dáfus.

Meahččeguollebivdu lea pilotprošeakta mas bibmet nannárusttegis rávdduid. Dát doaibmabidju lea boahhtán johtui sierranas fága- ja dutkanberrasiid ovttasbarggu geažil, ja dat lea miellagiddevaš odas guollebiebmanealáhusas.

Romssas ferte plánaáigodagas leat oppalaš čalmmusteapmi mearradoalloealáhussii, nu ahte ovddidanbargguid čađaheapmi lea nu ávkálaš fylkii go fal vejolaš. Mearragátti viidodagat fertejit váldojuvot atnui jierpmálaččat. Seammás šaddá nu, go mearragátti álget geavahit eambo ja eambo, ee. odđa ealáhusaide, ahte čuožžilit gáibádusat ahte olbmossat leat biologalaš ja biraslaš diliid birra máhttu.

Ulbmilsuorggit

- Fylkka-suohkan ferte váldit badjelassas jodiheadji rolla guolástus- ja mearradoalloealáhusa guvllolaš ovddideamis Romssas, ja geavahit fylkka ovdamuniid.
- Bargat fertet dan badjelii ahte guolástus- ja mearradoalloealáhusa struktuvranuppástusat leat ávkin servodat- ja ealáhusovdáneapmái fylkka, go lávdadanprofiila joatká.
- Guolástus- ja mearradoalloealáhusa vástesaš váikkuhangaskaoamit fertejit sihkarastit guvllolaš ovddidanulbmiliid.
- Buhtadusortnegat mat čatnasit viidodagaide, resurssaide ja buvttadanvuoigatvuođaide, fertejit čielggaduvvot plánaáigodagas, ja váikkuhusčielggadeamis, ovdalgo álggahuvvojit.
- Dakkár fáttát go rekruteren, vuoigatvuođat ja daid juogadeapmi fertejit čalmmustuvvot eambo guolástuspolitihkas.
- Guolleindustriija ásaheami vuodđu ferte ain leat báikki lagašvuohta varasguollehivvodagaide. Industriija rápmavevttut fertejit nannejuvvot dainna lágiin ahte gávpevárkanilálašvuođat buoriduvvojit ja beassan geahpeduvvo varasguollehivvodagaide, ja ahte varasguolit mat mannet fylkka čađa, muohkaduvvojit fylkka vai árvu stuorru.
- Eambo searat biddjojuvvojit bivdovugiide ja sálašmuohkadeapmái mat eanemusat buoridit varasávnaskvalitehta.
- Joatkit dilálašvuođaid láchčima nu ahte lea vejolaš eambo buvttadit luossa- ja dápmoveajehiid gilvinguollin Romssas.
- Guvllolaš strategijja ferte hábmejuvvo mariidna šlájaid biebmama várás. Strategalaš gávpešerviiv dahje prográmmaid vuodđudeami badjelii lea dárbu bargat, go dat leat mielde čeahkkáde-

amen ja gávppáidduhttimin ođđa šlájaid geavaheami guollebiebmamis, ja systemat fertejit heivehuvvot guollebuktagiid fievrrideami ja jodiheami várás.

- Bargu ferte dahkkojuvvot mii unnida viidodatvátnivuoda, go dat hehte guollebiebmanealáhusa ovdáneames eambbo. Čielggaduvvot ferte leago vejolaš ovtta báikái bidjat sierralágan náliid biebmánrusttegiid, go dat sáhtta stuorudit buvttadannávččaid ja leat mielde čoavdimin eará báikkiid.

Riikkalaš dási oasáluš

- Ásahuvvot ferte earáláhkáiovtastuvvon riikkalaš strategiija, man vuodđun leat guvllolaš ovdamunit guolástus- ja mearradoalloealáhusa ovddideami dáfus, ja váikkuhangaskaomitge fertejit čuovvut strategiija(id) mielde.
- Láhkáasahus ferte heivehuvvot ođđa dárbbuide dainnago čalmusteapmi lea kvalitehtasihkarastimii ja guorranvejolašvuodaide.
- Guolástus- ja mearraealáhus lea kompleksa ealáhus, ja danne berrejit ođđa njuolggadusčoahkiid ja váikkuhangaskaomiid váikkuhusat guorahallojuvvot. Ovdamearkka dihte fertejit ođđa spesifikašuvnnat mat váikkuhit gilvinluossaveajejiid ja gilvindápmotveajejiid vuovdimii váldit vuhtii ahte fylkkas váilot gilvinveajahat. Go mearradoalloealáhusa siskkoabealde plánejuvvo, de ferte raššivuoda ja válmmasvuoda bealige árvvoštallojuvvot guvllolaš dásis.
- Stáhta ferte čielggadit resursareanttuid ja viidodatdivadiid álgaheami várás málliid guolástusas ja mearradoalloealáhusas. Vejolaš divat ferte heivehuvvot dárbbuide ja vuhtii váldit daid mat lea bohtán dihtosii sihke guvllolaš ja báikkálaš dásis, ja dat divat ferte jorahuvvot ruovttoluotta báikkálaš servodahkii mas duot árvvut leat dahkkojuvvon, vai lea sihke regulerenmálmii ja divdadiidda legitimizehta.
- Guovllut fertejit oažžut eambbo válddi váikkuhit daidda hálddašandoaimmaide mat čatnasit guolástus- ja mearradoalloealáhusii. Dat fátmasta maid válddi árvvoštallat ja čadahit dihto guollenáliid dáfus báikkálaš hálddašanmáliid.
- Guolástusaid hálddašeapmi ferte leat nu ahte lea guhkesáigásaš bissovaš gánnáhahttivuohta. Barentsábi geavatkeahes šlájat ja hivvodagat fertejit kártejuvvot, ja njuorjjuid lea dárbu garra-seappot geahpedit.
- Riddo- ja vuotnasystemaid viiddis kártema lea dárbu čadahit iešguđetlágan guollešlájaid šaddanguovlluid, gođđanbáikkiid jna. dihte.
- Guollefatnasiid struktureren ferte váldit guovlluid ja guollepolitihka vuhtii. Ferte leat vejolaš

dohkálaš gánnáhahttivuhtii buot sturrodatojovkkuid siskkoabealde. Vuogitvuodát fertejit buktojuvvot ruovttoluotta riikkaoassái. Regulerenmálmii ferte hábmejuvvot nu ahte ii daga vejolažžan čohkket guolástusvuogitvuodaid moatti gihtii.

- Guolástusii ferte bargujuvvot nuoraid rekruterenvejolašvuodaid.
- Dakkár regulerenmálmii fertejit ovddiduvvot mat dahket sávahahttin buktit guoliid main lea alla kvalitehta.
- Njuolggadusat fertejit heivehuvvot guolleindustriija dárbbuide oažžut varasávdnasiid jeavdda-leappot.
- Troláriid buktingeatnegasvuohka ferte bisuhuvvot.

4.4 Lotnolas ealáhusat

"Kombinasjonsnæringer langs en fjord" nammasaš prošeavttas leat leamaš positiiva vásáhusat lotnolas ealáhusaid heivehallamis. Go sierralágan ealáhusat kombinerejuvvojit, de lea vejolaš oažžut áigái beaktilis resursageavaheami, ja vel viiddidit guovlluid ealáhusvuodu. Árbevierru lea leamaš kombineret eanandoalu ja guolástusa. Dasto lea vejolaš kombineret ee. dujiin, ruoktodujiin, mátkkoštanealáhusain ja kultuvrrain.

Ulbmilsuorggit

- Áigodagas lea dárbu eambbo searaid bidjat lotnolas ealáhusaid heivehallamii.

Riikkalaš dási oasáluš

- Guovlluin lea dárbu lotnolas ealáhusaide lámhit dilálašvuodaid, sihke rápmáevttuiguin ja váikkuhangaskaomiiguin. Lotnolaš ealáhusat fertejit šaddat ulbmilsuorgin ráđdehusa unnaservodat-áingiruššamis.

4.5 Petroleum

Eará fylkkaid vásáhusat čájehit ahte gássa gáddáibuktin ja gássabohkanbáikkiid doaimbafunkšuvnnat dat addet vejolašvuodaid ovddidit ealáhusaid. Romssa vejolašvuodát leat dakkar suorggit go mariidna buvttadeapmi, energii, birasbearráigeahčču ja válmmasvuohka, logistihka, projekteren, inšeneerabálvalusat ja priváhta bálvalusat. Bisuhuvvot berrejit doaimmat ja ovddiduvvot ođđa doaimmat doppe gosa juo leat vuodđuduvvon doaimmat ovddežis. Čalmusteapmi ferte leat davviguovlluid petroleumdoaimmaide sihke ruošša ja norgalaš oasis Barentsábis. Dán dili áitta lea davviguovlluin ohcandoaimmaid guhkesáigásaš bissáneapmi, mii dagaha dan ahte máhttobirrasat unnot.

Guhkebuš áigái váldohástalus árbevirolaš háhkan-industriijii, erenoamážit skiipahuksehat- ja inšenearadoaimmaide, šaddá heivehit iežaset boahhteáigásaš gávpemárkaniidda ođđa huksenčovdosiiguin ja ođđa teknologijain petroleumindustriijii.

Ulbmilsuorggit

- Petroleumbirrasat fertejit nannejuvvot davvin. Háršttás galgá ain leat davi oljoguovddášárvu dainna lágiin ahte doaimmat mat leat dohko biddjojuvvon, bissot ja ovddiduvvojit eambo. Romsa mas leat dutkan- ja máhhtobirrasat, ferte eambo boahtit oidnosii oljoindustriija ovdáneamis davvin. Golbma davimus fylkkasuohkana fertejit nannet ovtasbarguset petroleumdoaimmaid hevehallamis.
- Davnorgalaš gávpemárkanoassi petroleumdoaimmas ferte lassánit dainna lágiin ahte máhhtodási buoriduvvo ja fierpmádat huksejuvvo.
- Davn máhhtovuđđosaš ealáhusdoaimmat fertejit lassánit ee. gássa industriijalaš ávkinatnimis.
- Infrastruktuva ferte buoriduvvot ee. gássa distribušuvdnasystema bokte.
- Čalmusteapmi ferte leat gánnáhahti ovdáduša vuodđojurdagii ja birrasii dainna lágiin ahte vuoruhuvvot šaddet doaimmat mat galget gás-sain buhttet dáláš energiijačovdosiid, erenoamážit fievrádussuorggis.
- Romssa petroleumplána ferte ođasmahttojuvvo jagi 2004.

Riikkalaš dási oasáluš

- Ohcandaimmaid ferte leat vejolaš ovddalgihtii diehtit, ja dat galget leat jeavddalaččat.
- Barentsábi oppalaš hálddašanplána ii berre bisehit ohcamiid, muhto dasto leat buorre vuodđun ođđa juohkiidda ja stuorit doaimmaide davvin.
- Bargat lea dárbu vai petroleumresurssaid geavaheapmi ja dan mielddásaš doaimmat váikkuhit guovlluide.

4.6 Industriija muđui

Divohatindustriija ja eará industriijat barget garra gilvalanmárkanis, ja boahhteáigásaš stuorra hástalus sidjiide lea dahkat gilvalanovdamuniid

man vuodđun lea hábmen, áššehasheivehallan, kvalitehtasihkkarastin, ođđa teknologijja ja viiddis máhttu. Oppalaččat dán industriija dovdomearka leat unna oasis main leat ráddjejuvvon vejolašvuodát odasmahttit ja ruhtadit stuorra teknologijja. Go dilli šaddá nu ahte gilvu lassána sihke gávpemárkaniid ja bargonávččaid alde, de industriija ferte ávkin geavahit goappašiid sohkkabeliid máhtu.

Minerálaressurssaid geavaheapmi gáibida viehka ollu fámuid ja ealáhusa gánnáhahttivuohta sorjádasto buori muddui fápmohattiin, ja gilvalandilálašvuodain máilmmi gávpemárkanis. Jáhkkinis buorit gávdnosat leat fuomášuvvon, ja daid lea dárbu čielggadit plánaáigodagas¹⁹. Ođđa minerálalága ráhkadanbargu lea fas álggahuvvon, ja deataleamos báhčán momeanttat leat dat mat gusket sámi guovlluide eananeaiggádiidda ja eanavuodđoháldđasaepmái.

Ulbmilsuorggit

- Dárbu lea čalmustit industriija máhhtobuorideadji doaibmabijuide buoridan dihte árvodahkama.

Riikkalaš dási oasáluš

- Čalmustit lea dárbu industriija rápmaeavttuide vai buorránit árvodahkan ja gilvalannávččat.
- Geologalaš resurssaid lánkaásahus berre vuhtii váldit guvllolaš beroštumiid ja addit suorggis vejolašvuoda bargosajiid lassánit gánnáhahti lánkai. Erenoamážit lea dárbu geahččat bearrái ahte sámi guovlluin geologalaš resurssaid geavaheapmi galgá árbevirolaš doaimmaide soahppevaš.

4.7 Bálvalusaddi ealáhusat

Bálvalusaddi ealáhusat leat viehka deatalaččat fylkka bargosadjedillái. Dárbu lea buoridit ovdáneami fievrádusealáhusain, IKT ja máhhtointensiiva gávp-pálaš bálvalusdoaimmain (KIFT).

Go diehtujuohkin- ja gulahallanteknologijja (IKT) geavahuvo, de dat ovddos guvlui sáhtá addit stuorra vejolašvuodaid bálvalusaddi ealáhusain. IKT váikkuha buot ekonomalaš surggiide, ja dasto vel organisašuvdnastruktuvraide ja bargodilálašvuodaide. Hástalusat leat mo guovllut galget bissot oalgálagaid IKT-ovdánemiin, ja nu maid leat mielde dán suorggi ovdáneamis.

Gávppálaš ja ruđalaš bálvalussuorgi lea strategalaččat deatálaš fylkii. Jos dát suorggi raššuduvvo ain eambo, de das sáhttet šaddat guhkesáigásaš váikkuhusat fylkka ealáhusaid ovdáneapmái.

¹⁹ Geologalaš fylkaprogramma bokte leat čuovvovaš gávdnosat dahkkojuvvon: Čuvges ja buhtes kálkageadgi Evenášši/Dielddá rádjeguovllus, čuvges ja buhtes dolomihitta Báhccavuonas, tálka Jáhkonnjarggas ja ástageadgi Bearddus.

4.7.1 Máhttointensiiva ealáhusat

DjO-vuodot ealáhusdoaimmaid vuoddu lea buorre Romssas. Buktagat ja bálvalusat ođđa teknologijain ja máhtuin fertejit dávjá leat riikkaidgaskasaš gávpemárkaniid várás, go riikka siskkáldas gávpemárkanat eai leat doarvá stuorrát. Hástalus lea nappo dalle ovddidit guvllolaš ealáhuspolitihka mii addá ealáhusdoaimmaide vejolašvuoda gilvalit ovt-tadássásaš eavttuiguin eará fitnodagaiguin riikkas ja olgoriikkas. Dat mearkkaša doaimbajuid mat galget geahpedit guhkes gaskkaid buktin heajos beliid ja ovddidit geasuheadji ja dynamalaš ealáhusbirrasiid. Ođđa bargosajiid ráhkadeapmi guovlluid máhttointensiiva ealáhusaide berre movttiidahttojuvvot dainna lágiin ahte siskkáldas struktuvra ja ovddidanbirrasat fállujuvvojit olbmuide gain lea alla máhttu.

Bioteknologiijas lea stuorra árvodahkanvejolašvuodát. Go dat vejolašvuodát galget geavahuvvot, de gáibiduvvo čielga ulbmilvišuvdna, ja ahte politihkárat, ealáhusdoaimmat, eiseválddit, DjO-birrasat dorjot dan, ja vuoruhit čielgasit. "Bioklyng Nord" lea ovdamearka dakkár ovttasdoaimmamis ealáhusdoaimmaid, DjO ja earáid gaskkas buoridan dihte hutkan- ja gávpáidduhtinnávččaid.

Ulbmilsuorggit

- Dárbu lea čalmmustit máhttobuoridandoaimbajuid bálvalusaddi ealáhusain, vai árvodahkange buorrána.
- Dárbu lea bargat dan badjeli ahte lea ovdáneapmi máhttointensiiva gávpálaš bálvalusaddi ealáhusas ja diehtujuohkin- ja kommunikašuvdnateknologijja suorggis.
- Dáláš allamáhttovuodot ealáhusgihput ja hutkan-systemat fertejit viiddiduvvot ain eambo.
- Go ođđa ealáhusgihput ásahuvvojit Romssas, de lea dárbu deattuhit ođasmahttin- ja hutkanvejolašvuodaid. Deaddu ferte maid leat máhttogihpuid vejolašvuodas bargat ovttasrádiid ja fierpmádagas.
- Dárbu lea lágidit nu ahte Romsa bissu ja ovddida iežas ovdamuniid ja lihkostuvvá bioteknologiija ovddidanbarggus.
- Vai bioteknologiija bissu ja ovdána Romssas, de lea vuoddu dárbu movttiidahttit guovllu dutkiidbirrasiid máhtolaš olbmuid bissut guovllus.
- MABIT-programma ferte joatkit.
- Biogihppu Nord ferte formaliserejuvvot ja viiddiduvvot.

Riikkalaš dási oasáluš

- Dárbu lea hukset čielga riikkalaš oainnu bioteknologiija ánggiruššamis, ja oasálaččat berrejit dan čuovvolit.
- Váikkuhangaskaoamit fertejit biddjojuvvot vuoruhuvvon bioteknologiijaánggiruššamii.

4.8 Mátkkoštaneallin

Mátkkoštanealáhus lea viehka mánggasuorggat ealáhus. Romssas ealáhus ferte geahččalit buoridit koordinerema oazžun dihte áigái eambo ollislaš fálddagaid. Mátkkoštanealáhus ferte ovddidit ovt-tasbarggu riikkaoasi dásis vai vuovdalanapparátta šaddá nu buorre go vejolaš. Dannego mátkkoštanealáhus lea nu mánggasuorggat, de leat riikkaoasis ráhkadan systema mas mihtidit mátkkoštanealáhusa váikkuhusaid oppalaš bohtosiid. Nu berrejit joatkit ja dahkat riikka dásis maid.

Romsa lea Romssa fylkkas dat báiki mas eanemus mátkkošteaddjit fitnet. Guovllut báhčēt hástalus-san, ja dat fertejit ávkin geavahit gávpemárkana loavkkuid vai ođđa mátkkošteaddjit bohtet Romssa fylkii. Vai ealáhusa gánnahahttivuohta buorrána, de fertejit bidjat návččaid buoridit kvalitehta, gávpemárkkanii soahppevaš fálddagaid, almmuheami ja siskkáldas struktuvrra. Ovddos guvlui Sáčča "Nasjonal turistveg" ásaheami fertejit geavahit, vai das leat buorit váikkuhusat fylkii muđui.

Ulbmilsuorggit

- Dárbu lea bargat dan badjeli ahte oazžut buresdoaimbi ja ulbmálaš organisašuvdnamalle fylkka dásis, ja riikkaoasseovttasbarggu.
- Ođđa buktagat mat ráhkaduvvojit, fertejit heivet gávpemárkkanii. Erenoamážit lea dárbu bidjat fálddahkan návččaid olbmuid iežaset searvamii, go dat sáhtta geasuhit eanet turisttaid Romssa fylkii. Buvttan berrejit dakkár fálddagat ráhkaduvvot, main luondu ja kultuvra lea oassin.
- "Nasjonal turistveg" ja dasa gullevaš siskkáldas struktuvra ferte buoriduvvot.
- Doaimbajuid ovddideapmi buoridan dihte mátkkoštanbuktagiid kvalitehta Romssas. Nu lea vejolaš ee. máhttobuorideami bokte.
- Váikkuhit dasa ahte lea nu ulbmálaš mátkevuovdaleapmi go vejolaš, ja vuovdalanbarggu árvvoštallan.

Riikkalaš dási oasáluš

- Ásahit riikkalaš mihtidansystema mátkkoštanealáhusa váikkuhusaid mihtideapmái, mas leat jahkásaš ođasmahttimat.

Bajimus ulbmil lea ahte

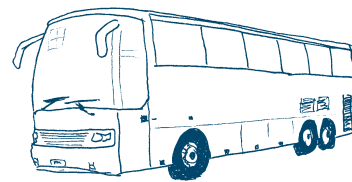
Fievrrádusa ja telekommunikašuvnna siskkáldas struktuvra galgá hálddašuvvot ja ovddidit dainna lágiin ahte addá servodat- ja ealáhuseallimii vejolašvuodaid ovdánit ja beassat gávpemárkaniidda ovttdássasažžan riikka guovdilis guovlluiguin.

5.1 Fievrrádusinfrastruktuvra

Go Romsa giedahalai Riikkalaš fievrrádusplána strategalaš perspektiivaid áigodaga 2006-2015 várás, de deattuhii ahte johtalus lea deatálaš guovlu ealáhus- ja servodatovdáneapmái. Romssa strategalaš árvvoštallan deattuha man deatálaš fylkka mariidna ealáhusat šaddet leat riikii boahnteáiggi árvodahkama dáfus, ja danne dat lea riikii gullelaš hástalus lágídit nu ahte dát vejolašvuodát šaddet duohtan.

5.1.1 Davi fievrráduskorriduvrrat, bajimus fievrrádusystema

Riikkalaš beroštumiid dihte ja buoridan dihte davveguovlluid árvodahkama, de fertejit riikkalaš ja

go man fáddán leat davi fievrráduskorriduvrrat.

- Dárbu lea lágídit čuovvovaš doaimmaide sihkkarastin dihte Romsii beassama buriid riikkaidgaskasaš korriduvrraid:
 - Intermodála deaivvandanbáikehámman/seailushámman ferte ráhkaduvvot Romsii. Narviikka ferte eambo huksejuvvot vai sáhtá leat daid fievrridemiid deaivvandanbáikin mat geavahit biillaid ja ruoverati. Daid gaskavuhtii ferte čalmustuvvot. Terminálat fertejit dárbbu mielde ráhkaduvvot.
 - Dannego dárbu lea birrasiisoahppevaš ja mánggalágan gálvofievrridanfálaldagaide, de ferte projektorejuvvot ruoveratti mii čatná Romssa ja Ofuohta rati oktii.
 - Háršttá/Narviikka girdihámman ferte viiddiduvvot girdifievrrádusgálvvuid deaivvandanbáikin.

Váldofáddá 3: Logistihkka ja infrastruktuvra

riikkaidgaskasaš fievrráduskorriduvrrat ruhtaduvvot. Geahča mieldečállosa 3. Historjjálaš áiggi lea nannáma mearragáttis vuolgán gávpeljohtalusgeainnut Davvemeara rastá, ja johtalusgeainnut leat suorranan nuorttas ja oarjjás, mannan Norgga gátti davás gitta Davveoarje-Ruššii. "Nordlige Maritime Korridor" lea mángga prošeavttaid logus dakkár mii galgá ovddidit otnáš mearageavaheadji fievrridansystemaid seammá guovlluide ávkin. Eurohpás ja Davviriikkain fievrridan- ja logistihkkastruktuvrrat leat nuppástuvvamin. Deatálaš fievrridankorriduvrrat vuoruhuvvojit ja deaivvandanbáikkít šaddet boaittoeal guovlun. Romsii maid lea hirbmat deatálaš sihkkarastit fievrrádusgeainnuid Nuorta- ja Guovddáš-Eurohpái.

Ulbmilsuorggit

- Davvi-Norggas ja Romssas fertejit oaidnit odđa fievrrádusfierpmádagaid ja lágídit searaid nu ahte heivejit odđa struktuvrraide main mii šaddat sorját boahnteáiggis.

Riikkalaš dási oasáluš

- Romsa ferte bidjat áššelistui riikkaidgaskasaš barg-

- E-6 regularitehta- ja johtinvejolašvuodát fertejit vuoruhuvvot ovddimussii, ja dárbu lea bargat dan badjelii ahte E-8 oažžu TEN-árvvu ja E-10 čilgejuvvo sierra váldoruvtton ruđaid vuoruheamis.

5.1.2 Guvllolaš fievrrádusystema

Árvvoštallama vuodđun lea ahte guolástus- ja mearradoalloealáhusas leat stuorra logistihkka-hástalusat mearas ja gáttis, ja dat gažaldat mo dáid fievrridanvugiid gaskasaš deaivvandanbáiki berre leat vai ealáhusat ožžot nu buriid ovdánanvejolašvuodaid go vejolaš. Ealáhusaid fievrrideamit galget vuoruhuvvot ovddimussii.

Vai leat mielde bisuheamen guovllu ássanminstara ja buorideamen guovlluid ealáhusaid rápmaeavttuid, de lea deatálaš ahte dáláš geainnut buoriduvvojit dihto dássái man heajut geainnut eai galgga leat, ja ahte daid ortnegisdoallan buoriduvvo. Dasto leat luohtehahti geainnut ja geaidnofierpmádagat deatálaš eavttut.

Ulbmilsuorggit / Riikkalaš dási oasáluš

- Dárbu lea ásahit beaktiis "feedersystema" deaiv-

vadanbáikkiide Romsii ja Narviikii.

Mearrafiervrrádusa dáfus dat eanaš mearkaša ahte leat doaimbajijit stuorimus johtalushámmaniin ja guolástushámmaniin, ja geaidnofievrrideami dáfus dat mearkaša ahte lea dárbu lágídit njuovžilis geaidnofievrrideami deaivvadanbáikkiide. Dat mearkaša ee. ahte ollu eanet fylkkageainnuide biddjojuvvo čavga geaidnobajáldas ja ahte geaidnofierpmádat buoriduvvo nu ahte guotteha ollu stuorit biilagurpmiid. Dasto suodjaluvvojit deataleamos geaidnogaskkat, vai ii leat geađgefierranvárra. Fysalaš riđđohehttehusaid sadjái galget maid earáge molssaevttut árvoštallojuvvoat gokko lea govttolaš goluid dáfus.

- Dainnago mearradoallo- ja guolástusealáhusain lea dárbu fievrídit varasguliid gávpemárkaniidda, de ferte čilgejuvvoat mii daid deataleamos geaidnofierpmádat lea, ja dan regularitehta ja johtingelbbolašvuoha ferte leat deatalaš árvoštallamis.
- Dárbu lea ain návččaid bidjat geaidnogaskkaid sihkkarastinbargguide, vai geainnut bissot rabas.
- Buorit lahtat ja lahttaoktavuođat ja buorre ort-

negisdoallu dálvet dahket geainnuid luohtehahttin ja sihkkarin. Johtalusoadjebasvuoda buoridanbarggut galget joatkit dan meari mielde mii odne lea.

- Dáláš geainnut fertejit buoriduvvot ja dollojuvvoat ortnegis, vai leat nu buorit ahte eai headuš johtalusa dálvet. Sekundeara geaidnofierpmádagas lea erenoamáš deatalaš dálvet doallat geainnuid rabas ja ortnegis ealáhusfievrridemiid jándor- ja áigodatdárbbuid mielde.
- Ridduruktu bisuhuvvo fievríridansysteman mii goluid dáfus lea viehka buorre.

5.1.3 Olbmuidfievrrádus

Dárbu lea sihkkarastit ahte olmmošfievrridemiid lea vejolaš čađahit jearggalaš vuogi mielde riikkalaš guovddážiidda, ránnjáfylkkaide ja muđui Davvikalohttii. Fylkka siskkáldas hástalusat leat nanne kommunikašuvdnalinnjáid guovloguovddážiid, báikkálaš guovddážiid ja birasbáikkiid gaska.

Ulbmilsuorggit

- Mátkkošteddjiid terminálat galget ráhkaduvvot Romssas, Háršttás, Finnsnesas ja Skiervvás.
- Gávpotguovlluin lea dárbu oazžut kollektiivafievrruide stuorit oasi mátkkošteddjiin.
- Gávpotguovlluin siskkáldasstruktuvrra galget geavaheaddjit máksit dađistaga eambbo.
- Viidodatgeavaheapmi ferte nu lágíduvvoat ahte ii šatta stuorit dárbu ruhtadit geainnuid.
- Girdi- ja fanasjohtimat Lulli-Romssa/Davvi-Nordlándda ja Bodeaju-Romssa-Finnmárkku gaska fertejit buoriduvvot. Girdemátkefálaldagat Davvi-Romsii ja Berdui fertejit buoriduvvot.
- Dárbu lea ráhkadit árvoštallanrehkega das mo šaddá jos valisfanafálaldat viiddiduvvo leat maiddá Siellatgieldda ja Háršttá gaska.

Riikkalaš dási oasáluš

- Lágíduvvoat ferte nu ahte šaddet hálbbit girdimátkelihput ja buoret ruvttofálaldat. Termináladilli ferte buoriduvvot Bearddu girdihámmanis nu árrat go vejolaš.
- Rádjerašttideaddji mátkkoštanvejolašvuodát fertejit buoriduvvot Davvikalohtas.

5.1.4 Fievrrádusplánema regionaliseren

Johtaluspolitihka vuodđun ferte leat dat vuodđojurdda ahte mearrádusat galget dahkkojuvvoat nu lahka geavaheddjiid go vejolaš. Danne lea dárbu ahte fylkkasuohkan váldá badjelassas koordineren- ja stivrendoaimma áššiin mat gusket guvllolaš johtalussii. Go Romssas geahččat áššiid, de dávjá riikkalaš plánabargu čalmmusta boasttu áššiid. Dárbu lea defineret eambbo mat áššiid dat gullet lunddolaččat riikkalaš, guvllolaš ja báikkálaš johtalusfierpmádashkii. Riikkalaš njuolggadusaid mielde fylkkasuohkanis ferte leat friddjavuohta hálddašit ruđaid sihke ruhtadeapmái ja doibmii.

Riikkalaš dási oasáluš

- Riikkalaš rámat johtalusfierpmádaga ruhtadeami várás fertejit leat dan mađe stuorrát ahte dárbašlaš proševttaid lea vejolaš čađahit, maiddá guovlluin.
- Guvllolaš váldi ruhtadangaskaomiid badjel ferte nannejuvvoat vai lea vejolaš ovddidit ja geavahit guvllolaš ovdamuniid.

5.2 Riddobearráigeahčču

Go petroleumdoaimma lea lassánan olggobealde Davvi-Norgga gáttiid, ja go oljuhivodat lea issorasat lassánan, maid vižžet Davvenuorta-Ruoššas ja fievrídit Norgga gáttiid olggobealde, de lea dárbu ásahtit ollu buoret heahteválmastusa ja

mearrabearráigeahčču. Hástalus lea ee. nannet birasbearráigeahču miehtá mearragátti, atnit čalmis ja dárkkistit resursageavaheami ja johtalusa riddobearráigeahččiiguin geaid lohku stuoriduvvo. Riikkavuollásaš mearraviidodaga viiddideapmi lea deatalaš go galgat dárkkistit mearraoadjebasvuoda, muhto dárbu maid lea nannet ovttagu riikkaidgaskasaš, riikkalaš ja guvllolaš oasálaččaiguin.

Ulbmilsuorgit

- Nannet ovttagu riikkalaš ja riikkaidgaskasaš oasálaččaiguin buoridan dihte mearraoadjebasvuoda.
- Nannet riikkalaš dieđuid ja máhtu áhpeguovlluid ja buollaguovlluid dilálašvuodaid birra.

Riikkalaš dási oasáluš

- Dárbu lea ovddidit systemaid birasbearráigeahčču, roassogeahču ja oadjebasvuoda čoavdin dihte hástalusaid. Oasálaččaid, geain lea ovdasvástádus birrasis ja roassogeahčus miehtá mearragátti, lea dárbu oažžut ovttagu doaimmii.
- "Barents-áhpi šerbmii" fertet lágidit.
- Skiipajohtalusgeainnut fertejit buoriduvvot, váralaš ávdnasiid fierrideamit fertejit dieđihuvvot, ja skiipajohtaleamit fertejit leat buoret bearráigeahčus. Mearrageahčču ferte ođastuvvot.
- Ruošša oljofievrridangeaidnu Eurohpái ferte leat unnimusat 12 mearramiilla gáttis eret.
- Birrasa ja sihkkarvuoda riikkaidgaskasaš foraid eiseválddit fertejit geahčat bearrái ahte skiipat mat johtet Norgga gátti, devdet dábálaš gáibádusaid birrasa ja sihkkarvuoda dáfus.
- Ráhkadit strategiijaid norgalaš áhpeviidodagaid várás.
- Nannet siviila - militeara ovttagu vai buoremus lági mielde geavahuvvot riikkalaš resursat norgalaš áhpeguovlluid bearráigeahčču, ee. geavahit máhtu ja vejolašvuodaid mat leat mari-

tiibma áibmobearráigeahčči guovddázis Lstn Ráisavuotna.

- Oassin mearrageahčus dálkegeahčču maid ferte buoriduvvot dainna lágiin ahte riikkaviidosaš dálkerádarráidu huksejuvvo johtileamos vuogi mielde.

5.3 Šuvvgajodáldat - boahtteáiggi siskkáldas struktuvra

Stáhta lea bidjan šuvvgajodáldatásaheami priváhta gávpemárganii. Dakkár vuogi geažil rievtti mielde dušše gávpogat ja stuoribuš báikkít ožžot dohkálaš šuvvgajodáldatfierpmádaga. Romssa fylkka dovdomearka leat unna báikkážit, guhkes gaskkat ja vuorjjes ássamat. Go stáhtalaš ovddasvástádus ii leat siskkáldas struktuvra huksemis, de Romssa fylkkasuohkan lea váldán badjelasas sihkkarstít fiberinfrastruktuvra vejolašvuoda fylkka buot osiide, ja lea vuodđudan foandda šuvvgajodáldaga huksemii.

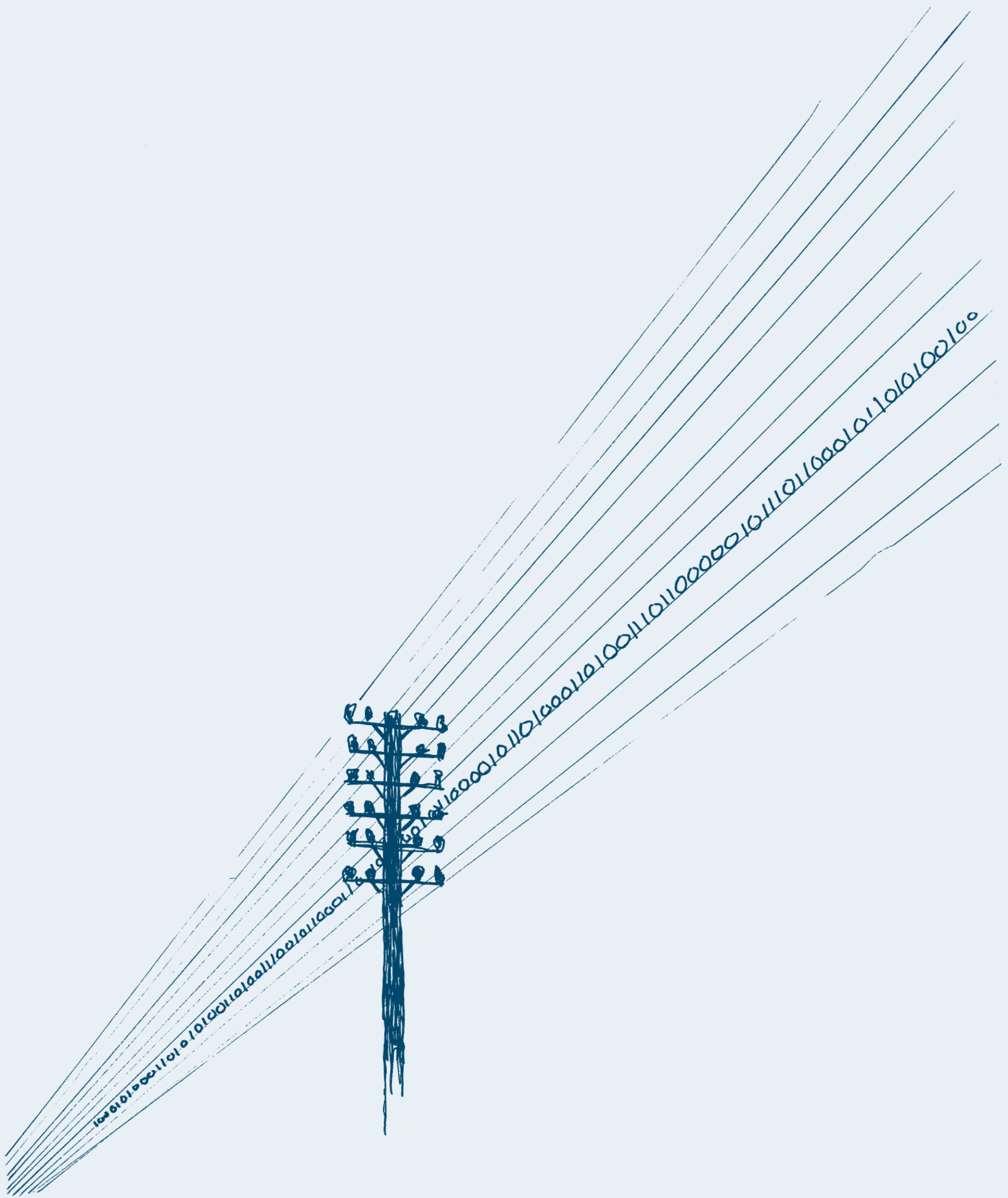
Fylkka šuvvgajodáldatángiruššan galgá leat positii-va guvllolaš fápmu - veahkin nannet suohkaniid, fylkka ealáhusdoaimmaid, DjO-birrasa, stáhtalaš lágádusaid ja fylkkasuohkana ovttagu. Ođđa siskkáldas struktuvra čáhkke saji almmolaš ja priváhta doaimmaid ođasmahttimii ja njuovžžálmahttimii. Prošeavtta "Šuvvgajodáldatfylka Romsa" ángiruššan vuoruhuvvo ovddimussii plánaigodagas:

Ulbmilsuorgit

- Suohkaniid ja fylkkasuohkana ovttagu galgá ruohtastuhtit šuvvgajodáldaga huksema ja ovddidit fierpmádatvuodot čovdosiid sihke priváhta ja almmolaš suorggi várás.
- Jotkojuvvot galgá DjO/stáhtalaš lágádusaid ovttagu fylkkas.
- Fylkkasuohkana šuvvgajodáldatfoanda galgá nannejuvvot.
- Vuodđofierpmádat galgá ollit fylkka buot suohkaniidda.
- Prošeakta berre viiddiduvvot nu ahte fátmasta riikkaidgaskasaš ovttagu Davvikalohtas ja Barents-guovllus.

Riikkalaš dási oasáluš

- Stáhta ferte váldit ovddasvástádussan geahčat bearrái ahte šuvvgajodáldat huksejuvvo miehtá riikka. Jierpmálaš guovlopolitihkka eaktuda ahte leat ovtta buorit vejolašvuodas beassat nehtti juohke báikkis. Romssa fylkkasuohkan áigu dan dihte bovdet stáhta oasálažžan viiddidit oasis "Šuvvgajodáldatfylka Romsa".

Čuovvovaš bajimus ulbmilat biddjojuvvojit vuodđun:

Romssas buot doaimmamušaid vuodus galgá ealanávččalašvuodá vuodđojurdda leat, mii sihkkarastá ahte luonddus váldjojuvvo várá ja ahte dat seailu boahhtevaš sogaide.

Biras- ja resursavuhtiiváldimat galget leat oassin buot doaimmat mat ovddidit guovlluid. Romssa árvodahkan, ja ássamiid ja ovdáneami vuodđu, leat buori muddui min luonddu resurssat. Romssa stuorra birashástalusat čatnasit viidodagaide ja biologalaš resurssaid geavaheapmái. Energijageavaheapmi, dálkkádatgássaid ja nuoskkideaddji ávdnasiid luoitimat lundui, leat ealanávččalaš ovdáneami guovdilis fáttát.

6.1 Areálaresurssat ja biologalaš šládđjiiuohta

Viidodagat leat vátna resurssat, ja daidda dárbbášuvvo oktiiheivehuvvon ja oppalaš guvllolaš hálddašeapmi. Romssas leat mángga ja deatalaš viidodathástalusat. Geavaheami ja suodjaleami gaskavuohtha lea guovdilis ášši. Mariidna ealáhusdoaimmaid lassáneapmi mearraguovlluin lea buk-

báhtareamit ja luossaparasihtat) ja gáddeguovlluid huksemat, jávrrit ja jogat. Viidodatplánema guvllolaš oktiiheiveheapmi lea deatalaš luonddu boatkankeahtes viidodagaide seailuheapmái.

Biologalaš šládđjiiuohta hálddašanovddasvástáduš gullá suohkaniidda, main leat vánit ruđalaš resurssat ja mángga dáhpáhusas unnán birasfá-galaš máhttu dan barggu čađaheapmái. Romssas lea dárbu guvllolaš dásis čadahit plánema seailuhan dihte biologalaš šládđjiiuohta ja vuoruhan dihte viidodatgeavaheami.

Ulbmilsuorggit

- Romssas lea guvllolaš dásis dárbu ovddidit ollislaš strategiija birra ja luonddu resurssaid várás, ja dat strategiija sáhtá leat ávkin maid suohkana dássái.
- Fylkkasuohkan áigu ráhkadit fylkkaosaseplána Romssa viidodathálddašeami várás. Go fylkkasuohkan doaimmá ovttrasáidit suohkaniiguin ja guvllolaš oasálaččaiguin, de plánaproseassa buktá áigái oktasaš guovlopolitihkalaš njuolggadusaid ja strategiijaid viidodatgeavaheami várás.
- Suohkaniid vejolašvuohtha ja máhttu plánemis ja

Ealanávččalaš ovdáneapmi

tán mielddis stuorit dárbbu viidodagaide. Eanandollui ja boazodollui lea dárbu seailuheamiin ja kártemiin sihkkarastit eanandoalloviiidodagaide ja meahččeviidodagaide. Huksen- ja infrastrukturulbmálaš viidodagaide lea dárbu heivehit oktii. Suodjalus lea deatalaš Romsii, muhto dárbbáša stuorra eananviidodaga.

Geavaheapmi maid lea suodjaleapmi; báikkálaš olbmuid árbevirolaš mearra- ja eanageavaheapmi ferte váldjojuvvo vuhtii. Meahččeresurssat nugo vuovdi, fuodđu ja sáivačáhčeguolit mearkkašit ollu kultuvrralaččat ja báikkálaš ruhtadollui. Kulturmuittuid ja kulturbirrasiid šládđjiiuohta ferte seailuhuvvot máhtto- ja geavahusresursan. Dárbu lea suodjalit lagašbirrasa olggustallanguovlluid ja ruonas guovlluid.

Luonddus lea alddis árvu, muhto go biologalaš šládđjiiuohta seailu, de máiddái stuorraárvosaš resurssatge bissot olggustallama, vásáhusaid ja ealáhusdoaimmaid várás. Stuorra hástalusat čuvvot eanandoalu (jeaggegoikadeamit, mohtorjohtalus ja muorrašlájaid molsun), mearragátti ja anadroma luossaguliid hálddašeami (biebmoguliid

birasášiin ferte nannejuvvot vai sihkkarastojuvvo guhkesáigásaš viidodat- ja resursahálddašeapmi, ja nu maiddá unnduvvovot áddjilis earjiláššit ja dispensasašuvdnaáššemeannudeamit.

- Suohkan plánenmáhttu ferte buoriduvvot ja ovddiduvvot vai geahpeduvvovot mearragátti geavahusa ja suodjaleami alde riiddut.
- Kulturreсурssaid- ja luonddu resurssaid kártenbarggut fertejit joatkit ja digitála reaidut ráhkaduvvot viidodatplánema ja geavaheami várás.

Riikkalaš dási oasáluš

- Addit suohkaniidda buoret rápmaveavttuid vai váldet badjelasaset ovttasvástádusa biologalaš šládđjiiuočas. Nannet dutkama, oahpahusa ja biologalaš šládđjiiuohta kártema, vai suohkanat buorebut sáhttet hálddašit biologalaš šládđjiiuohta.

6.2 Mariidna resurssat

Riikkalaš ulbmil mariidna resurssaid geavaheamis ja suodjaleamis lea gittalagaide mearra- ja vuotnaguovlluid hálddašeamiin EU rápmadirektiivva mielde, mii lea čáziid ja "Barents-ábi ollislaš hálddašanplána" várás. Riikkalaš hálddašanplánaide rámaid siskkobealde lea deatalaš seailuhit guvllu-

laš dilálašvuodaid ja min mariidna resurssaid ealanávččalaš geavaheami.

Ulbmilsuorggit

- Dárbu lea láhčit dilálašvuodaid vai mearradoal- loealáhusas lea ealanávččalaš ovdáneapmi. Dat lokte buktagiid árvvu ja váikkuha positiivvalač- čat ealáhusosálaččaide ja báikkálaš servodahkii.
- Dilálašvuodaid lea dárbu lágídit nu ahte guolá- stus buoremus lági mielde sáhtá ovdánit ja geavahit bivdosiid mat unnimusat vahágahttet resurssaid.

Riikkalaš dási oasáluš

- Bidjat eambo deattu birasjurddat dutkamii ja oahpahussii (DJO) mii čalmmusta mearradoalu, ja bidjat garraseabbo gáibádusaid riddoavváda- ga ealáhusaide.
- Stuorit guvllolaš váikkuheapmi riikkalaš háld- dašanplánaide mat leat ábi ja mearragátti várás.

6.3 Boraspiret

Riikkalaš ulbmil lea sihkkarastit ealasis bierdna-, albbas-, geatke- ja gumpenáliid, mat sturrodaga dáfus dattetge heivejit vaikko leat meahččeguoh- tumat geavahusas ja aktiiva eanandoallu. Deatalaš lea sihkkarastit ealasis boraspirenáliid, muhto daid hálddašepmi ferte leat nu ahte dattetge lea gán- náhahtti eanandoallu ja boazodoallu. Go ovttá guovllus leat boraspiret ja dát ealáhusat, de čuožžilit riiddut mat šaddet hástalusson sihke stáhtii ja fylkkasuohkanii.

Ulbmilsuorggit

- Ovttasbargu ealáhusaiguin ja suohkaniiguin diehtjuohkimis ja doaimmabijuin mat galgga- šedje geahpedit borespiriid guoridit šibihiid logu ja earáge sivaidd man geažil sávzzat ja bohččot jápmet, ja ovddidit dáid doaimmabijuid.
- Borespirenáliit fertejit unniduvvot (geatki ja albbas).

Riikkalaš dási oasáluš

- Boraspiriid guvllolaš beaktiilis hálddašepmi.

6.4 Dálkkádat ja energija

Riikkalaš ulbmila oassin, ahte unnidit nuoskkideami ja dálkkádatgássaidd luoitimiid lundui, Romssa fylkkas fertejit leat guvllolaš áigumušat, strategiijat ja doaimmabijut. Čoavddus lea geahpedit fossiila energija doalli ávdnasiid geavaheami ja baičče sirdit dain eret ođasmuvvi energija doalli ávdnasiid geavaheapmái. Berret geahčadit makkár vejolašvuodaid leat geavaheami goahtit ođđa johtilis fatnasiid, fylkkafierpmádatfearggaid ja gávpotbussi- id mat atnet boaldámuššan luonddugássa ja/dahje biogássaidd. Dakkár ođđa prošeavttaide ja ealáhus-

doaimmaide berrejtit leat movttidahttin, mat geavahit ođasmahtti energiijaresurssaid.

Ulbmilsuorggit

- Guovllus ovddidit ovttasbarggu ealáhusdoaim- maid ja almmolaš ášahusaid gaska, vai lea vejo- laš ávkin atnit vejolašvuodaid eambo geavahit dakkár energiijaaddi ávdnasiid go bioboaldá- mušaid, biekkaid, liekkaspumppaid, biogássaidd ja spilluimanni lieggasa.
- Ásahit luonddugássa dahje biogássa guvllolaš distribušuvdnasystema, ja leat mielde očcodea- men geavaheddiid baičče geavahit luonddu- gássa ja biogássa boaldámuššan.
- Bargat dan badjelii ahte fylkkasuohkana viesuin sestojuvvo energiija, ja ahte lea earáiguin ener- gijaseasti ovttasbargu.
- Čuoovvolit ja ođasmahttit "Handlingsplan for klima & energi i Troms" nammasaš plána.

Riikkalaš dási oasáluš

- Buoridit ekonomalaš rápmavevttuid vai leat vejo- lašvuodaid geavahit guvllolaš ođasmuvvi energi- jagaskaomiid servodat- ja ealáhusovddideamis.
- Regionaliseret váikkuhangaskaomiid dálkkádat- ja energiijasuoorggis.

6.5 Doabbarat ja nuoskkideapmi

Vai sáhttit čadhit ulbmila oazžut ealanávččalaš ovdáneami, de ferte doabbariid oppalaš mearri geahpeduvvot, birrasa ja dearvvašvuoda vahágaht- ti ávdnasiid luoitin lundui hehttejuvvo, ja ávnnas- máhčanmearri stuoriduvvot. Oastinsoahpamu- šaiguin ja máksobargguiguin almmolaš surggiin sáhtá buoridit olbmuid birasberoštumi priváhta suoorggisge. Dannego álbmogis lea vuoigatvuohta oazžut diehttevassii birasáššiidd, de šaddá dađistaga deataleabbon meannudit dohkálaš ja duođaštahtti vuogi mielde doabbariiguin. Dán surggi berret nannet fágalaččat ja ekonomalaččat. Áviniid buvt- tadeapmi eaktuda ahte eatnamis ja čázis eai leat birrasa ja dearvvašvuoda vahágahtti mirkkot, ja dan ferte leat vejolaš duođaštitt. EU rápmadirektiiva čázi várás buktá ođđa gáibádusaid čázi ja birasmirkkuid ja sierradoabbariid gieđahallamii.

Ulbmilsuorggit

- Bargat dan badjelii ahte doapparhivvodat geah- peduvvo, ahte dainna meannuduvvo dohkálač- čat ja ahte ávdnasat máhčanuvvojit eambo.
- Doarjut suohkaniid vai dávistit EO gáibádusaide maid rápmadirektiiva bidjá čáhcai.

Riikkalaš dási oasáluš

- Ásahit Davvi-Norgii sierradoabbariid lohppii gieđahalli rusttega.

Eanebuš fylkkaplána bajimus ulbmilat gusket kultursuorgái. Deatáleamos vuolggabáikkiin lea čuovvovaš áigumuš:

Sihkkarastin dihte ássamis ja eallinvuogis guvllolaš šládjiivuođa, de galgá min oktasaš kulturárbi, sihke norgalaš, sámi ja kvenalaš árbi biddjovuvvot vuodđun buot servodatsurggiid ovdáneapmái. Kulturpolitihkka ja álbmotdearvašvuodabargu galgá buktit álbmogii buoret eallindási.

Romssas galgá leat mánggabealat dáidda- ja kulturbiras, ja buorit dilálašvuodát friddjadáhtolaš kultureallimii. Kulturpolitihkka galgá leat mielde buorideamen Romssa álbmoga eallindási dáinna lággiin:

- vejolašvuolta aktiivva kulturilbmadeapmái
- buorit ja mánggašlájat kulturvásáhusat
- vejolašvuodát rumašlaččat virkos eallimii
- oktasaš kulturárbbi seailuheapmi
- vejolašvuodát hutkat ja ovddidit ođđa áššiid
- buoret máhttu ja ipmárdus

laš čovdosiid bajimus riikkalaš kulturpolitihka rámaid siskkobealde. Fylkkasuokhan ferte oazžut stuorit ekonomalaš ja politihkalaš doaibmanvejo-lašvuoda, ja oktasaš ruhtadeamiid, mii lea kultursuorggis, ferte stuorit oassi čuovvut guvllolaš vuoruhemiid. Davvi-Norggas eanaš kulturlágádusaid eaiggátvuolta lea guvllolaš/báikkálaš, ja lágádusaid politihkalaš stivren maid ferte biddjovuvvot guvllolaš politihkalaš dássái.

Kultuvrralaš siskkáldas struktuvra lea deatálaš ássanfáktor. Guovddážiin mat leat dásis 1, 2 ja 3 maid galget leat fidnomáhtolaš kulturfálaldagat oktan guvllolaš doaimmaiguin ja stuoribuš kulturhuksehusat. Suohkaniidda ferte addojuvvot vejolašvuolta ráhkadit viiddis ja šládjes kultur- ja friddjaáigefálaldagat álbmogii. Dát suorgi lea viehka heivvolaš suohkaniid gaskasaš ja guvllolaš ovtasbargui. Báikegottiin ferte leat buorit čoahkkananbáikkit kultuvrralaš ja sosiála deaivvadeamiid várás. Miehtá kultur- ja valášallansuorggi fertejit dilálašvuodát lágiduvvot friddjadáhtolaš olbmuid searvamii organisašuvnnaide.

Kultuvra

Kulturpolitihkka galgá Romssas atnit vuodđunis min oktasaš kulturárbbi mas sihke norgalaš, sámi ja kvenalaš oasit leat mielde ovtas doaibmanin, mat leat bohtán áigái báikkálaš ja riikkalaš váikkuhusaid bokte, ja olggobeal máilmmi váikkuhusaid bokte. Fylkkas ássat dál olbmot mat gullet badjel čuođi riikii, ja go mii eambo searaid vel bidjat Barents-guovllu ovtasbargui, de Romssa álbmogis lea erenoamáš buorre vejolašvuolta vásihit ja ovddidit sierralágan dáidda- ja kulturilbmaggiid.

Kulturpolitihkka galgá veahkkin ovddidit davvinorgalaš identitehta man vuodđun lea min oktasaš kulturárbi ja dan deaivvadeapmi máilmmi kultuvrralaš šládjiivuođain, mii buktá šattu ja ovdáneami.

Kultursuorgi heive guvllolaš ovdáneapmái ja stivremii - dán suorggis mii sáhttit gávdnat guvllolaš

Ulbmilsuorggit

Kulturlágádusain, - organisašuvnnain ja almmolaš etáhtain lassána dađistaga dárbu máhtolašvuhtii. Olbmot galget movttiidahttojuvovvot ásahtit buriid fágalaš ja kultuvrralaš fierpmádagaid vuodđun guvllolaš ovtasbarggu huksemii, máhtto-buorideapmái ja dáláš resurssaid buoret geavaheapmái.

- Vai šládjiivuohta sihkkarastojuvvo ja bures ovdasteaddji oassi kulturmuittuin ja kulturbirrasiin seailu, de lea dárbu eambo deattu bidjat gaskkusteapmái ja máhtto-buorideapmái sihke suohkaniin ja álbmogis muđui.
- Ásahuvvot galget fámolaš museastruktuvrrat main lea ruohttasat guvllolaš ja riikkalaš máhttosurggiin, ja erenoamáš deaddu galgá leat gaskaáiggis, mearragátti kultuvrras, fanasgáhttemis, buollahistorjjás, bákteruvkehistorjjás, suodjalushistorjjás ja golmma čeardda deaivvadeamis. Museat galget váldit báikkálaš ja guvllolaš ovdasvástádusa, ja leat mielde riikkaviidosas museafierpmádagas.
- Fysalaš čoakkáldagat, fierpmádatbálvalusat ja

máhttu mii lea girjerájuin, leat oktasaš resursa. Ásahuvvot fertejit nana guvllolaš oasis main leat buorit báikkálaš fáldadagat, mat leat hábmejuv- von dárbbuid mielde - maid gaskkas girjebusse- fáldadagat berre leat. Fylkka skuvlagirjerájut ber- rejit buoriduvvot skuvlagirjerájuid doaibmaplá- na mielde.

- Ráhkaduvvot galget fierpmádatvuđot čovdosat kultuvrra ja kulturmáhtuid gaskkusteami várás. Museat ja girjerájut fertejit oažžut vejolašvuoda váldit atnui ođđa gulahallanteknologiija.
- Dárbu lea ásahtit arkiivva Romsii mii seailuha deaŋalaš dokumeanttaid ja čoaŋkáldagaid, ere- noamážit daid mat leat priváhta ja báikegodde- historjjálaččat, muđui vahágahttit dáid.
- Romssas vuodđoskuvlla ja joatkaskuvllaid buot ohppiide galgá sihkarastojuvvot buorre kultur- fáldadagat mas vásihit, ráhkadit ja ohppet fidno- máhtolaš dáiddáriin ja kulturlágádusain "Kultur i skolen" doaimma olis.
- Romssas "kultuvrralaš skuvlálávka" berre maid siskkildit guvllolaš mále mii čalmmusta guvllolaš identitehta.
- Deaddu galgá Romssas leat dearvvašvuoda ovd-

dideaddji, dávdmaid áiddasteaddji ja buoridead- dji doaibmabijuin dainna lágiin ahte searat bid- djojuvvojit álbmotdearvvašvuoda bargguide ja erenoamážit rumašlaš hárhallamiidda.

- Fáldadagat galget viiddiduvvot mánáide ja nuo- raide ja vuhtii váldit erenoamážit mánáid ja nuo- raid iežasat virkuivuođa. Deaŋalaš lea ráhkadit kultuvrralaš deaivvadanbáikkiid main mánát ja nuorat sáhttet ovdánit dovdat ja gierdat guđet guimmiideaset ilbmadanvugiid.
- Fridjdadáhtolaš organisašuvnnat, searvvit ja searvvážit galget oažžut buoret ruhtadili stuorit juolludemiid geažil. Mánáid- ja nuoraidbarggut galget vuoruhuvvot.
- Bargi dáiddáriid bargodilálašvuodát galget buoriduvvot Romssas, vai sii sáhttet ovdánit alččese- aset ja álbmogiid ávkin.
- Fylkkasuohkan galgá leat mielde seailuheamen ja gaskkusteamen árbevirolaš musihka ja doar- jut doaimmaid maidda gullá ođđaáigásaš rytma- laš musihkka.
- Kulturlágádusat fertejit sihkarastojuvvot joat- kevaš ovdáneami Romssas.

Riikkalaš dási oasáluš

- Fylkkasuohkanii ferte addojuvvot stuorit ekono- malaš ja politihkalaš doaibmanviidodat dainna lágiin ahte kultursuorggi stáhtalaš doarjjaortne- gat eambbo biddjojuvvojit guvllolaš vuoruhemi- id háldui.
- Ovdehuvvo ahte fidnomáhtolaš kulturlágádusat huk-

sejuvvojit ain eambbo, nugo "Davvi-Norgga feastaspe- alut", "riikkaossemusihkárortnet", "Romssa symfonija- orkeasttar", "Hålogalánda teáhter", "Davvinorgalaš dáiddamusea" ja museat.

- Ásahuvvot ferte fáldadagat govvaáidaga suorggis, "Nordnorsk kunstakademi", Romssas.
- Stáhta ferte stuorrudit iežas oasis maid bidjá sámi kultuvrii ja sámi guovddážiid huksemii.

7.1 Sámi beroštumit

Romssa fylkka siskkilda guovlluid main stuorra oasis álbmogis leat sápmelaččat. Plánaáigodaga hástalusat leat Sámedikki ja Romssa fylkka- suohkana ovttasbargošiehtadusa²⁰ čađaheapmi, go goappašat ovttasvástidit sihke sierra ja ovttas sámi servodagas ja dan ovdáneamis Romssas.

Sámit leat okta álbmot mas leat oktasaš historjá, kultuvra, giella ja árbevierut. Šiehtadusabealit áigot lágdidit dilálašvuodaid nu, ahte sámit sáhttet seail-

²⁰ Jf Romssa fylkkadikki mearrádus juovlamánus 2002 ášši 58/02.

luhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset, servodatealimeaset ja ealáhusaideaset Romssa fylkkas. Šiehtadusbealit áigot dasto oktiiheivehit politihkalaš ovdáneami nu ahte sihke álgoálbmogis ja eará ássiin dávvin lea ealasis, ealanávččalaš ja ovdosguvlui geahčči servodat.

Šiehtadusas lea áigumuš bidjat searaid dáidda guovdilis surggiide:

➤ **Kultuvrra ja giella**

- Doaibmabijuid čađaheapmi, maddái sámi guovddáža dáfus, Ája Sámi Guovddáš ja Várdobáiki, sávaldat ožžut áigái Moskavuona ja Sáčča giellaguovddážiid, sámegiela ja kultuvrra oahpaheapmi, ja maddái sámi báikenamaid geavaheapmi. Ovttasbargu galgá maid fátmastit museadoaimmaid ja girjerádjofálaldagaid. Šiehtadusbealit áigot dahkat šiehtadusa mii eambo geatnegahtta kulturmuituid hálddašeapmái. Šiehtadusbealit áigot nannet sámi kultuvrra ja kulturipmárdusa gaskkusteami, ja áigot lágidit nu ahte leat ealli sámi searvvit Romssas. Searat galget maid biddjojuvvot Romsii dahkan dihte dan álgoálbmotgávpogin.

➤ **Guvllolaš ovdáneapmi**

Sámediggi áigo searvat guvllolaš ovddidanproseassaide ja šiehtadusbealit áigot dahkat geatnegahtti ovttasbargošiehtadusa man ulbmil lea ovddidit sámi servodagaid Romssas.

- Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan áigot ere-noamážit čalmmustit Romssa suohkaniid vai ovddidit iežaset sámeapolitihka.

➤ **Davveguovloovdáneapmi**

Norggas lea dárbu ovddidit davveguovlopolitihka mii buorebut doaibmá. Hástalus lea ovddidit davveguovlostrategiija rádjerasttideaddji perspektiivvas, mas álgoálbmotberoštumit leat mielde. Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan leat geatnegahttan iežaset atnit čalmmis goabbat guoimmiska beroštumiid áigeovvdilis forain.

- Strategiija berre siskkildit riikkalaš ja rádjerasttideaddji doaibmabijuid. Árktalaš ovttasbargu,

Barents-ovttasbargu, Norgga bilaterála bargu eará árktalaš stáhtaid ektui, EU davveguovlluid dimenšuvdna ja árktalaš luŋká, Davvekalohttabargu ja dat bargu maid Northern Forum dahká, leat mielde.

Lassin dasa mii juo lea šiehtadusas mielde, lea dat hástalus ahte riikkalaš ealáhuspolitihka boahá vuostálagaid sámi árvvuiguin báikkálaš resurssaid geavaheamis, sámi suohkaniid ássamiid ja vuoddoealáhusaid bargosadjesajádaga dihte, namalassii dainna vuoduin mas ealáhusat galggašedje ovdánit ja seailuhit sámi kultuvrra ja identitehta.

- Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan fertejit bargat ovttasráđiid vai sáhttet váikkuhit riikkalaš rápmaveavttuide nu ahte lea vejolaš hukset ealasis báikkálaš servodagaid Romssas.

7.2 Kvenat - riikka unnitlohkosaš álbmot

Kvenat leat riikka unnitlohkosaš álbmot mas lea guhkes historjá Romssas. Riikkalaš resurssat mat biddjojuvvot kvenalaš kultuvrra dokumentašuvdnii ja oidnosiibuktimii, eai leat doarvái buorit rápmaveavttut kvenalaš kultuvrra ovddideapmái Romssas.

Ulbmilsuorggit

- Fylkkasuohkan ferte leat politihkalaš álššaiduhtti vai ásašuvvojit stáhtalaš váikkuhangaskaoamit mat dahket vejolažžan čađahit kvenalaš kultuvrabargguid guvllolaš ovttasbargguin. Fylkkasuohkan áigu leat mielde Ráissa kvenalaš kulturovddáža ásaheamis.
- Ovttasráđiid kvenaiguin ja sin organisašuvnnaiiguin fylkkasuohkan ferte gávdnat doaibmabijuid maiguin sáhttet nannet kvenalaš revitaliserema.
- Dárbu lea joatkit suomagiela nannema skuvlaásahusas. Maddái lea deatalaš seailuhit kvenalaš beliid museadoaimmain, ja maddái dutkandoaimmain. Seammás lea deatalaš doarjut otnáš ealli kvenalaš kulturilbmagiid, ee. media, dáidaga, girjjálašvuoda ja musihka.

Fylkkaplána bidjá vuodđunis čuovvovaš bajimus bálvalanulbmiliid:

Bisuhit ja buoridit servodatbálvalusaid ja buoriid eallineavttuid buot ássiide fylkkas ja juohke oasis.

Jos ulbmiliid galggaš leat vejolaš čađahit, de fertejit searat biddjojuvvot mángga dássái. Álbmoga stuoribuš joavkkuide suohkan lea guovdileamos bálvalusaddi, ja dat mearkaša ollu ahte suohkanat ožžot vejolašvuoda bures čađahit iežaset doaiman- ja ovddidanbarggaid. Fylkkasuohkanis leat deatalaš ovddáduš- ja bálvalusdoaimmat maidda fertet jáhkkimis juolluduvvot ekonomalaš vuodu ja dárbbalaš doaimanfriddjavuoda. Maiddái stáhtalaš ovddasvástádussuorggit fertejit bisuhuvvot ássiid dárbbuid mielde oppalaččat ja dohkálaččat.

Jos bohtet nuppástusat dakkár váikkuhangaskaomiide go differensierejuvvon barggaheaddivdadii ja doaimbaidjoguvlui, de dat lassin dasa maid váikkuhit ealáhusovdáneapmái (geahča kap. 4), maiddái čuhčtet vejolašvuodaide bisuhit servodatbálvalusaid/eallindási.

ođđa rápmaveavttuide dainna lágiin ahte njuovžžálmahttet bálvalusaid ain eambo, geahčadit kritihkalaččat bálvalus-fálaldagaid nu ahte sáhttet ovddimusat čađahit lága mearridan doaimmaid ja struktuvranuppástusaid. Mángga suohkana dáfus lea maid nu ahte bálvalusat fertejit heahtihuvvot, ja áigejuovdilis divaštallan lea galgetgo suohkanat biddjojuvvot oktii. Seammás dat hástalusat sáhttet buktit áigái eambo guvllolaš ovttasbarggu bálvalusaiguin, mii mángga báikkis livččii jearggalaš dahku.

Jagi 2002 čavčča rájis leat Romssas logi suohkana váidojuvvon Gieldda- ja guovllodepartemeantta registarii dakkár suohkanin mas leat čogganagan menddo stuorra vuollebáhčagat rehketdoallui. Duot logi registarsuohkana leat biddjojuvvon Fylkkamánni bearráigeahču vuollái ja fertejit ohčat dohkkeheami buot loatnaváldimiidda. Dainnago vuollebáhčagat galget gokčojuvvot boahhtevaš jagiid doaimbabušehtas, de dáidda suohkaniidda dat lea erenoamáš hástalus go rápmaveavttut nuppástuvvet, omd. go dinestuslassáneapmi unnu.

8 Almmolaš suorggi vuodđudeaddji eavttut

8.1 Suohkanat

Suohkaniin lea ovdeš jagiid, ovdal fylkplánaáigodaga, ožžon unnit doaimanfriddjavuoda, ja vealgenoađdi lea dain sturron. Romssa suohkaniin lea doaimmandinestusain viehka ollu heajut netto doaimbaboáduš proseanttaid mielde go dat mii lea riikka gaskamearri²¹. Doaimmalassáneapmi lea leamaš stuorit go dinestuslassáneapmi, ja reanto- ja máksoearregolut leat sturron. Doaimmalassáneapmi vuolga ee. stáhtalaš reformmain, ja suohkanat addet diehttevassii ahte ruđat maid stáhta juolluda reformaide, eai govčča duohta goluid. Vaikko politihkalaš áigumušat leat dakkárat, ahte rápmajuolludeapmi dat galgá leat suohkansuorggi váldoruhtadanvuohki, de eai vásiit suohkanat alddiineaset stuorit doaimanfriddjavuoda. Dađistaga álggahuvvojit ođđa ortnegat mat ráddjejit iešmearrideami, vrd. omd. daid njuolggadusaid mat leat mearriduvvon mánáidgárdesuorgái.

Ovdáneapmi čájeha ahte stáhta gáržžida suohkaniid ruhtadili. Dat bidjá rievtti mielde suohkaniid dan hástaleaddji dillái, ahte fertejit heivehit iežaset

Guovlosuohkaniin bohtet čielga čujuhusat dasa ahte ovddidandoaimmat dál fertejit oažžut unnit deattu, ja ahte suohkanat rahčtet resursaváilliin ja muhtumassii maiddái go ii leat máhttu dihtolágan doaimmaide. Fylkkasuohkan kártehii čakčat 2002 máhttodárbbuid ee. plánenbargguin, viidodathálddašeamis, birrasis, energiijas ja oastimis, ja dat kárten duođašta ahte lea viidát dárbu bidjat searaid máhtto buorideapmái/ gaskkusteapmái dain surggiin.

Váttisvuodát fidnet máhtolaš olbmuid dihto fágasurggiide vulget mángga áššis. Jos suohkanat barget ovttasráđiid, de dat sáhtášii buktit áigái fágabirasiid mat eambo geasuhit, ja dat nannešii bálvalusaid kvalitehta, ja go lea stuoribuš olmmošlogus sáhka, de dakkár ovttasbargu bálvalusbuvttadeamis ja máhtto buorideamis dávjá livččii ruđalaččat jierpmálaš dahku. IKT ovdáneapmi veahkeha nannet vejolašvuodaide oažžut ođđa ja njuovžileabbo ovttasbargančovdosiid.

Veahkkeneavvun ođđasishábmemei ja njuovžžálmahttinbargui stáhta lea 2001 rájis álggahan KOSTRA, mii lea dakkár elektronalaš dieđihansystema, mas

²¹ Romssa fylkkamánni logut čájehit ahte netto doaimbaboáduš proseanttaid mielde riikka gaskamearalaš doaimmandinestusain (ekskl. Oslo) lei 4,9 proseantta 1997 ja 3,1 proseantta 2001. Romssa suohkaniin (earret Romssa gávpot) lei netto doaimbaboáduš unnon doaimmandinestusain jagi 1997 2,2 proseantta gitta jagi 2001 1,2 proseantta ráđjai.

suohkan dieđiha stáhtii. Go suohkan buohtastahtá čoaiddaloguidis nuppi heivvolaš suohkana čoaiddaloguiguin, de sáhtá mihtidit iežas bálvalusbuvttadeami goluid duon nuppi suohkana loguiguin. Dás lea hástalus ahte buot suohkanat galget máhtigoahtit geavahit ávkin dán bargoreaiddu.

8.2 Fylkkasuohkan

Romssa fylkkasuohkan lea mánga jagi čađahan arvat goluid unnideaddji doaibmajuid, mat leat dagahan dan ahte Romssas bálvalusfálaldagat leat unnon álbmogii. Maŋŋilgo fylkkasuohkana rolla dearvašvuoda suorggis unniduvvui, de guvllolaš ovddideaddji rolla lea boahtán eambo ovdan. Dat eaktuda ahte fylkkasuohkanii sihkarastojuvvo ekonomalaš vuoddu mas lea vejolaš doaibmat árrjálaš ovddideaddjin, seammás go bálvalusdoaimmat bures čađahuvojit.

Fylkkasuohkaniidda lea addojuvvon eambo váldi hálddašit guovlo- ja guovlopolitihkalaš váikkuhangaskaomiiguin. Dán oktavuodas iešgudetlágan váikkuhangaskaomiid juolludan- dási šaddá leat deatalaš maiddái fylkkasuohkana

váldái doaibmat ovddideaddjin guvllolaš bargoguoibmevuodas, vrd. váldofáttá 2 - Ealáhusovddideapmi.

Ulbmilsuorggit (suohkanat ja fylkkasuohkanat) Almmolaš bálvalusat ja siskkáldas struktuvra, sihke báikkiid ja kvalitehta dáfus, leat krihtalaš bealit bargosadjedillái, ássamiidda ja eallindillái. Deatalaš lea gávdnat strategiijaid maiguin sáhttit sihkarastit bálvalusfálaldagaid.

- Johtui ferte biddjojuvvot bargu mii ovddida ođđa ovttasbarganvugiid ja mii movttiidahtá suohkaniid eambo ovddidit iežaset suohkaniidgaskaš / guvllolaš ovttasbarggu bálvalusbuvttadeamis, ja dás maid iešgudetlágan surggiid máhttoresurssaid geavaheamis.

Riikkalaš dási oasáluš suohkaniid ja fylkkasuohkaniid ektui

- Dinestussystema ferte nuppástuvvat vai olmmošlogu njiedjamat eai čuoze nu garrasit unniduvvon juolludemiid geažil, nugo odne. Suohkanat mat fertejit plánet dan vuodul ahte olmmošlohku unnu, mii deaividit garra hástalu-

said bálvalusbuvttadeamis, ja seammás dainna ahte dinestusvuoddu hedjona. Maiddái dainge suohkaniin main olmmošlohku stuorru, nuppástuvvet gollodárbbut, maid fertejit buhttejuvvot.

- Davvi-Norgga juolludeapmi ferte juohke stáhtabušehtas heivehuvvot haddegoarrjuma mielde.
- Dárbu lea oččodit dakkár ovdáneami mas stáhtalaš reforpmat, doaibmaplánat, ulbmilruđat jna. eai čana menddo nannosit fylkkasuohkana ja suohkaniid vuoruhusaid, nu ahte báikkálaš demokrátalaš doaibmanfriddjavuohta dušše lea suoivva. Dasto fertejit juolluduvvon ruhtasumit stuorrut heivvolaččat go suohkansuorgái biddjojuvvojit ođđa doaimmat.
- Suohkansuorgái ferte addojuvvot eambo doaibmanfriddjavuohta dainna lágiin ahte stáhtalaš stivren lánkaásahusa unnimus čuoggáid mielde ja dieđihangáibáduš duodaid geahpeduvvo.

8.3 Stáhtalaš bargosajit

Stáhtalaš doaimmat leat struktuvrralaččat nuppástuvvame ja nuppástuvvet várra ain eambo vel. Ráđđehus árvala ee. časkit oktii oadjokantuvrraid, Aetat ja sosiálabálvalusaid suohkaniin, nu ahte leat oktasaš kantuvrrat ja oktasaš vuosttašlínjábálvalus.

Dainna áigumušain ahte njuovžilvuohta buorrána ulbmiliid ja goluid dáfus, ráđđehus lea bidjan johtui eambo stáhtalaš doaimmaid sirdima guovlluide. Dát vuodđojurdda lea buorre. Stáhtalaš doaimmaid geográfalaš juogadeapmi lea ee. mielde nanneme guovlluid máhttobirrasiid ja guovlluid šaddanfámu. Dasto oidno vásáhusain mat lea leamaš Norggas ja olgoriikkas, ahte stáhtalaš bearráigeahču sirdimat eret oaivegávpogis addet bissovaččat bargoveaga ja unnidit doaibmagoluid.

Fylkka guovloráđiid ilbmadeamit čájehit ahte dain leat čielga vuordamušat oazžut stáhtalaš doaimma sirdojuvvot iežaset guvlui. Dat čujuhit báikkiset ovdamuniide ja strategalaš beliide mat leat ávkin jos dohko sirdojuvvo dakkár stáhtalaš doaibma²². Guovloráđit ledje maid ángirat sihkarastit bálvalusdási ja beaivválaš bálvalusdoaimmaid olahttivuođa.

Ulbmilsuorggit

- Suohkanat, guovloráđit ja fylkkasuohkan fertejit bargat ovttasráđiid strategiijaid válljemis dainna ulbmiliin ahte oazžut stáhtalaš bargosajiid sirdit Romssa fylkii. Ovttasbarggu vuoddu ferte leat objektiivva geahčadeapmi mas iešgudetge báikki ovdamunit váldojuvvojit ovdán ja dorjojuvvojit oskkáldasat oktasaš riikkaosseperspektiivvas, vrd. kap 3.4.

²² Vrd. duogášnotáhta 06/02 Romssa fylkkaplána 2004-2007, "Regionrådsinnspill "Regional inndeling, regionale funksjoner og senterstrategi"

Riikkalaš dási oasáluš

- Joatkit stáhtalaš bargosajiid sirdimiid barggu.
- Romssas bargosadjebáikkiin leat buorit vejolašvuodát váldit vára doaimmain mat gáibidit sierralágan máhtuid. Go stáhtalaš bargosajit boahhteáiggis ain sirdojuvvojit, de lea vuordamuš ahte dat ášahuvvojit maiddá Romssa fylkiige. Go stáhtalaš bargosajit boahhteáiggis sirdojuvvojit, de vurdojuvvo maid ahte bargosajit ášahuvvojit daidda Romssa suohkaniidda mat leat massán ollu almmolaš/stáhtalaš bargosajiid.
- Go stáhtalaš doaibma nuppástuvvá, de ferte vuhtii váldojuvvot ahte dan bálvalusat leat geavahedjiiid olámuttus.
- Go almmolaš ja beallealmmolaš fálaldagat nuppástuvvet, de fertejit buot golut meroštallojuvot rehketdoaluin²³, ee. eastadan dihte at dihto etáhta dahje doaimma nuppástus buktá olbmui de ja ealáhusdoaimmaide stuorit fievrádušgoluid, mat dasto leat duššadan vejolaš njuovžžálmahttinovdamuniid. Bajimus eiseváldit fertejit geahččat bearrái ahte dakkár rehketdoalut almmuhuvvojit ja biddjojuvvojit mearrádušvuodđun iešgudetlágan stáhtalaš doaimmaid nuppástuhtimii.

8.4 Spesialistadearvašvuodabálvalus

Stáhta lea váldán badjelas spesialistadearvašvuodabálvalusa eaiggátvuoda, ja nuppástahtán ovdeš fylkkasuohkanlaš bálvalusaid "Helse Nord" nammasaš stáhtalaš doaibman. Buohččeviesuin lea viehka muddui váilevaš ruhtadeapmi, ja dikšunfálaldagat leat biddjojuvvon riikkalaš áššelis-tui. Gažaldat mii jerojuvvo Romssas, lea ahte juogo dát lea min buresdoaibmi lávdaduvvon spesialistadearvašvuodabálvalusa unnideami álgu, ee. riegádahttinbáikkiid logu geahpedeapmi, daid mat leat ássamiid siskkáldas struktuvrii deatálaččat²⁴.

Riikkalaš dási oasáluš

- UNN ferte huksejuvvo ain eambo vai lea dievas universitehtaklinihka ja olles riikkaoasi dearvašvuodabálvalusa máhtovuodđu.
- Stáhta ferte joatkit buresdoaibmi ja lávdaduvvon spesialistadearvašvuodabálvalusain Romssas. Psykiátralaš ossodat UNN (Åsgård) ja psykiátralaš poliklinihkat fertejit nannejuvvot fylkkas. Psykiátralaš guovddážiid huksen davvi-

ja gaskafylkkas ferte čadahuvvot Romssa psykalaš dearvašvuodafuola huksenplána mielde. Buohččebiilabálvalus ja eará heahtemediidnalaš bálvalusat, mat leat spesialistadearvašvuodabálvalusas guhkiduvvon giehta báikegottiin, ferte bisuhuvvot ja buoriduvvot.

- Doaibma ferte sihkkarastojuvvot Leangáviikka ja Ráissa riegádahttin- ja buohččeviesuin, ja maid dá Háršttá riegádahttin- ja heahteviesus.
- Guovlomedisiidnalaš guovddáš ferte ášahuvvot Leangáviikki ja Ráisái.
- "Viken"-guovddáš psykiatriija ja siellodivššu várás davvin lea Modum Bad málle mielde, ja dat nanne riikkalaš searaid psykiatriijas.
- Romssa militearabuohččeviesu galgá joatkit spesialistadearvašvuoda deatálaš oassin, dát bálvalus berre viiddiduvvot ja nannejuvvot.
- Váldit báikkálaš buohččeviesu atnui dego spesialistadearvašvuodabálvalusa válmmašvuoda oassin.
- "Nasjonalt Senter for Telemedisin" ferte oazžut vejolašvuodaid šaddat, nu ahte telemediidnalaš bálvalusaiguin lea guovlluin álkit olahit dearvašvuodabálvalusaid uhcit goluid vuogi mielde.
- "Helse Nord" plána- ja mearridanproseassat fertejit leat almmolaččat.

8.5 Suodjalusa mearkkašupmi guvllolaš ovdáneapmái Romssas

Vaikko galbma soahti lea meaddil, de bissu guovdilis rápmaeaktun servodat- ja ealáhusovdáneapmái davvin ahte Suodjalus bisuha doarvái doaimmaid davveguovlluin.

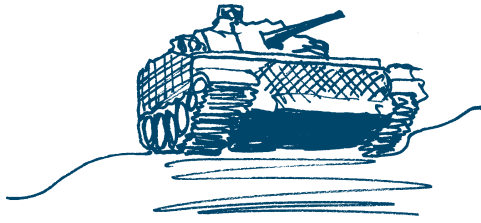
Suodjalusa ođđa struktuvrras siskkit Romssas galgá doaibmat soahteveaga deataleamos guovlun, ja Mearrasuodjalus galgá leat Háršttás ja Romssas. Áibmosuodjalus áigu ain leat Gaska-Romssas, go das lea riikkalaš maritiibma áibmobearráigeahččanguovddáš Ráisavuonas ja Bearddu girdihámmnis. Romsii lea huksejuvvon siviila ja militeara siskkáldas struktuvra, vai Suodjalusas leat buorit rápmaeavttut. Suodjalus čalmmusta dál eambo dasa ahte galgá leat kapitálaintensiiva suodjalus. Danne Suodjalusa nuppástusat fertejit fátmastit buoret siviila-militeara ovttasbarggu. Dat váikkuha ollu Romsii. Suodjaluspolitihkas lea maid garra háliidus oazžut Davvi-Norgii ja Romsii min vearjohtiolaččaid hárhjehallat.

Ulbmilsuorggit

- Dárbu lea bargat dan badjelii ahte Suodjalusas šaddet posiitiiva váikkuhusat guovlluide.
- Siviilamilitearalaš ovttasbargu Romssas ferte vuhtiiváldojuvvot guvllolaš perspektiivvas.
- Romsa galgá ain lágídit daid erenoamáš

²³ Vai oazžut eambo ealanávccalaš almmolaš suorggi, de "ráddehus áigu bidjat gáibádussan ahte leat buohkanasgollomerošteami almmolaš bargofálaldagaid, ruhtadeamiid ja bálvalusfálaldagaid stuoribuš nuppástusaid olis. Buohkanasgollu mearkkaša ahte sumis leat buot golut mat sus leat guhte dahká bálvalusa, ja datge golut dahje seastimat mat čuvvot eará almmolaš surggiin, ja dat golut maid geavaheadjit ieža fertejit guoddit go atnet ávkká fálaldagas." Bargo- ja hálddahasministara čilgehus Stuorradiiggái 2002 "Sánis dahkui. Odasmahttin, njuovžžálmahttin ja álkkámahttin almmolaš suorggis".

²⁴ Vrd. "Romssa guvllolaš nissongovat" nammasaš fylkkaplánaproševtta raportta.

vejolašvuodaid mat leat fylkkas ovttašárjehalla-miidda.

- Geavahit siviila-militeara ovttašárggus Suodjalusa máhtuid ávkin ealáhusovddideapmái.

Riikkalaš dási oasáluš

- Suodjalus ferte ollásit ja álo leat davvin iežas soalddátjoavkkuiguin, vai Romsa ii leat dušše guhkálmás hárhjehallanguovu.
- Nannet lea dárbu Suodjalusa lahkaorruma buriid váikkuhusaid Romssas, ja seammás bidjat searaid daidda nuppástusaide maid soalddátlogu unnideapmi dagaha guovllus.
- Romssas Suodjalusa máhttu ferte nuppástus-bargguin boahitit guvlui ávkin, vai Suodjalusa geahpedeamit eai čuoze nu lossadit báikkálaš máhttomassima geažil.
- Áigumuš lea siviila-militeara ovttašárgguin, mii lea buot suodjalussurggiin, buoridit Suodjalusa máhtu buolalaš/árktalaš dilálašvuodaid birra, vai norgalaš Suodjalusa ovdamunit nannejuvvojit.

8.6 Báikkálaš servodaga ovdáneapmi

Ealáhusovdáneami ja servodatodjebasvuoda eavttut leat ahte miehtá mearragátti ja siseatnamiin ášset olbmot ja leat doaibmi servodagat. Riikka dásis²⁵ geavahit unnaservodatdoahpaga daidda guovlluide "main leat guhkes gaskkat guvllolaš guovddážiidda, váttis ealáhusstruktuvra ja olmmošlohkonjiedjan". Dakkár guovlluin lea erenoamáš deatalaš sihkkarastit ahte bálvalusat leat olámuttus, geavahit báikkálaš vejolašvuodaid ja váldit vára dain árvuvin mat erenoamážit gullet dan servodahkii. Sohka-beal- ja ahkeoasseperspektiiva lea deatalaš.

Fylkka eanaš suohkaniin leat guovllut mat heivejit unnaservodatdoahpagii. Fylkklána bajimus ulbmiliin geavahuvvo unnaservodatdoaba dainnago dat soahpá dábálaš giellageavaheapmái Romssas, ja go dat ii ráddje rahčamušaid duššefal boaitto-beal báikkiide.

Báikkálaš servodat deaivida hástalusaid dakkár surggiin go ealáhusovddideapmi, máhttu, siskkáldas struktuvra ja bálvalusat. Báikkálaš servodahkii soahppevaš strategiijat danne gávdnojit earáge sajiin fylkklánaš.

Dasto lea deatalaš čađahit dihtolágan doaimmaid

vásáhusaid vuodul maid ee. dakkár prográmmat/ulbmilbarggut leat addán go "Divrrát-oahppi suohkan - pilot-suohkanárgiruššan", "báikkálaš mobiliseren", "Vuotnagátti lotnolas ealáhusat", "Máhttoservodat Ivvárstáđit", ja stuorit nuoraidprošeavttat Davvi-Romssas, Siskkit-Romssas ja Gaska-Romssas, eanandolluigulleavaš nuoraidprošeavttat, mánáid ja nuoraid doaibmaprogramma, almolaš bálvaluskantuvrrat ja nisssonolbmuid vástesaš ealáhus- ja fierpmádatdoaimmabijut.

Dakkár doaimmabijut gáibidit oppalašvuoda jurddašvuogi ja searaid mángga suorgái. Dat suohkanat mat guhkibuš áiggi leat bargan aktiivvalaččat báikkálaš servodaga ovddidanbargguin, gávdnet čovdosiid dihto čuolmmaide/bargobihtáide, lasi máhtu ja čađahandáiddu, ja dan mielde maiddái njuovžilvuoda nuppástumiide ja ovddideamiide.

Árvalusat fylkklánaš čájehit ahte mángga suohkana ekonomalaš dilli váttasmahtta álgagiid dahkama. Vai lea vejolaš veahkehit suohkaniid sin ovddidanruđa vátnivuodas eret, de lea fylkka-suohkan vuodđudan suohkanlaš ovddidanfoandda. Mákso foanddaide dáhpáhuvvá ovttašráđiid suohkaniiguin.

Ulbmiluorggit

- Doaimmabidjo- ja ovddidanprošeavttaid lihko-stuvvamii lea guovdilis ášši ahte dain lea báikkálaš gulleavašvuoha ja oasálaččaid ovttašárgu, gulahallan ja arenahuksen. Dárbu lea plánet prošeavtta bures ja čuovvolit dan.
- Máhtu ferte bisuhuvvot ja buoriduvvot ovddideaddji prošeakta- ja prográmmabargguin. Dárbu lea hukset vásahus- ja máhttoarenaide mat juo leat, ja ođđa arenaide mat bohtet. Fylkka-suohkana fierpmádatdathuksejeaddji ja álgaga dahkki rolla lea deatalaš.
- Mánát ja nuorat leat fylkka deataleamos resurssat ealasis ja hutkás Romssa huksemii. Sin dárbbut fertejit danne boahitit oidnosii ja váldojuvvot vuhtii, ja sii fertejit beassat leat mielde almmolaš mearridanproseassaide, ja dain váldojuvvot vuhtii.
- Čuovvolit prošeavtta man namma lea "Regionale kvinnebilder i Troms" iešguđetge ulbmiluoorggis.
- Searat fertejit biddjojuvvot suohkanlaš ovddidanfondii.
- Ain lea dárbu addit doarjaga vuorjjes guovlluid dálloallogávppiide.

Riikkalaš dási oasáluš

- Sierra departemeanttat fertejit bargat ovttá guvlui vai posiitiiva ovdáneapmi lihko-stuvvá unnaservodagain/báikkálaš servodagain.

²⁵ Gieldda- ja guovloministara čilgehus Stuorradiigi 2002 - "Vekst - i hele landet".

Mieldečuovus 1: Vuodđoávdnasiid visogovva

Duogášnotáhtat - Romssa fylkkaplána 2004 - 2007:

01/02: Fylkkasuohkanlaš bálvalusat

02/02: Máhttu ja DjO

03/02: Prošeakta "Regionale kvinnebilder i Troms"

04/02: Ealáhusovddideapmi

05/02: Johtalus

06/02: Guovloráđđearvalus "Regional inndeling, regionale funksjoner og senterstrategi"

Eará vuodđoávdnasat

- Čoakkáldatdokumeanta, árvalus Romssa fylkkaplánii 2004-2007
- Notáhta - Bargomárkka ja oahpahuš Romssas
- Notáhta - Demográfalaš ja ealáhuslaš ovddádussárgosat Romssas otnáš plánuovlluid mielde
- Ovddeš fylkkadiggemearrádušat ja plánadokumeanttat

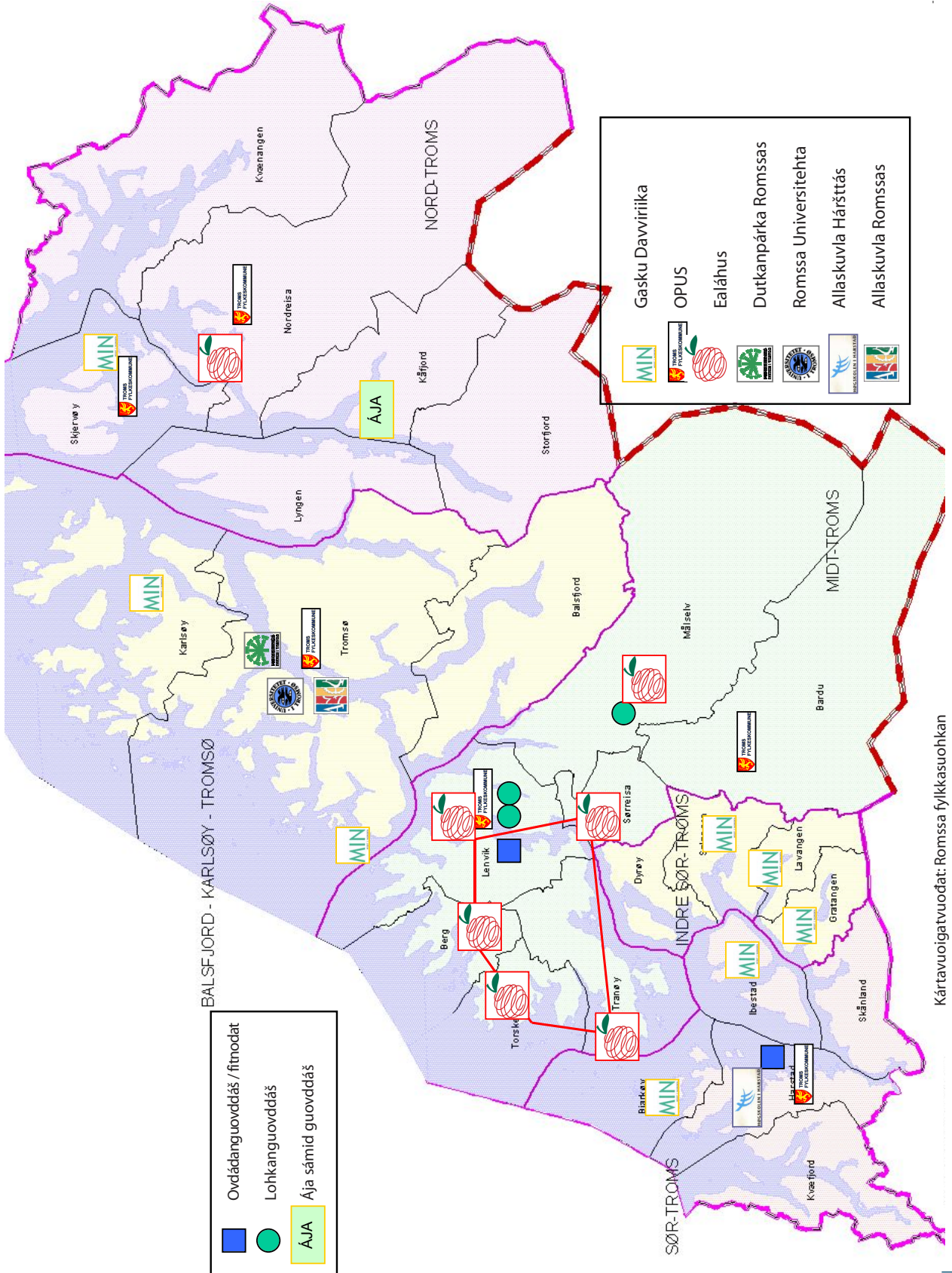
Olggobeal árvalusat

- Notáhta - Eanandoalu perspektiivvat Romssas
- Notáhta - Romssa riddosuohkaniid ovdáneapmi buhtalagaid guolástusa ja mearradoalloealáhusa ovdánemiin
- Notáhta - Guolástusa ja guollebiebmanealáhusa resursadivadat?
- Notáhta - Romssa ja Finnmárkku guolástusindustriija - Strukturvanuppástus ja árvodahkan
- Notáhta - Ođđa mearraealáhusa máhttohástalus - guvllolaš oktiiheivemat
- Notáhta - Romssa mátkkoštanealáhus - strategijat ja doaibmaplána

Mieldečuovus 2: Deatalaš fágabirrasat Romssa fylkkas

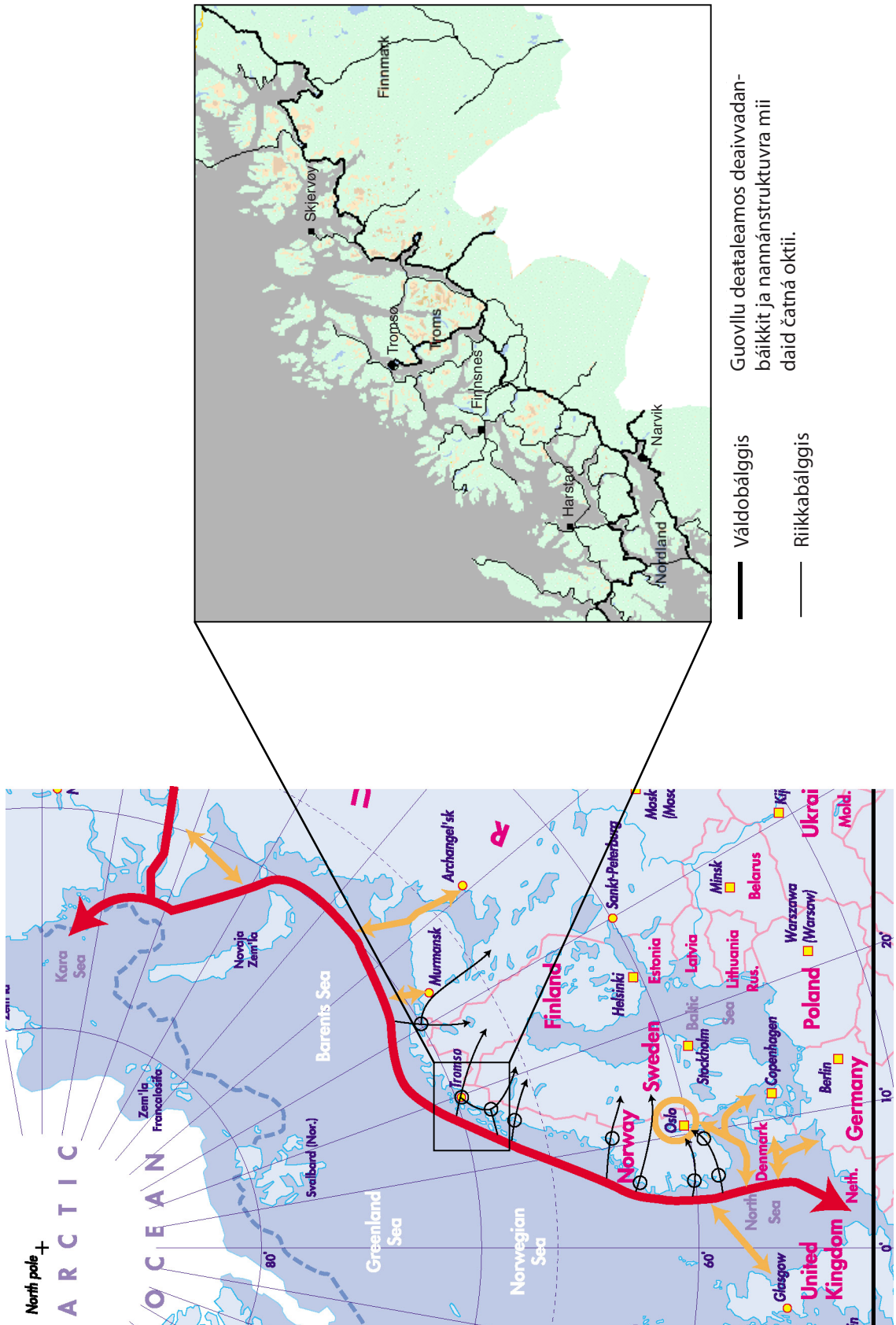
Guovlorádit Romssas

Guovlojuohkin ja deatalaš fágabirrasat

Kártavuogátvuodát: Romssa fylkkasuohkan

Mieldečuovus 3: Davi Maritiibma korriduvra ja guovllu deavvadanbáikkid

Davi Maritiibma korriduvra

ležas notāhta

A series of 25 horizontal blue lines, evenly spaced, intended for writing musical notation. The lines are parallel and extend across the width of the page.

Bajimus ulbmilat

Aigodaga 2004-2007 fylkkaplána

1. Gánnáhahti ovdáneapmi

- Romssas buot doaimmaid vuodus galgá leat gánnáhahti ovdáneami vuodđojurdda, mii sihkkarastá luondduriggodagaid seailuma ja bissuma boahttevaš buolvvaide.

2. Guvllolaš ovdáneapmi (ovdáneapmi man vuodđun lea guovlluid ássamat ja ealáhusovddideapmi)

- Romssa fylka galgá ovdánit go guvllolaš demokratiija nannejuvvo. Fylkkasuohkana oktii-heivehalli ja guovlopolitihkalaš rolla galgá boahtit eambo oidnosii ja leat čielggas.
- Vai guvllolaš ássamiid ja eallinvugiid šláddjiivuohta seailu, de min oktasaš kulturárbi, sihke dárrolaš, sámi ja kvenalaš, biddjojuvvot buot servodatsurggiid ovdáneami vuodđun. Kulturpolitihka ja álbmotdearvvašvuodabargu galgá leat mielde buorideamen álbmoga eallindási.
- Vai movttiidit ovddidit iežaset, šaddat iešbirgejeddjin ja ovddasvástideaddji olmmožin, de mánáide ja nuoraide galget sihkkarastojuvvot vejolašvuodát searvat guvllolaš demokratiijii ja váikkuhit dasa.
- Romssa ássanminstara váldosárgosat galget bisuhuvvot go oppa guovddášstruktuvra nannejuvvo ja eallingelbbolaš báikegottit movttiiduvvojit.
- Ovddádusguvllat, ođđaháltásaš ja gilvonávččalaš ealáhuseallimii galget láchčojuvvot vejolašvuodát.
- Čalmmustuvvot galgá sikkáldas struktuvrii vai lea Romssa guovlluide ovdánanvuodđun:
 - Gilvonávččalaš oahpahus-, dutkan ja ovddidanbirrasat galget ovddiduvvot ain eambo.
 - Fievrrádusa ja telekommunikašuvnna sikkáldas struktuvra galgá hálddašuvvot ja ovddiduvvot nu, ahte addá servodat-ja ealáhuseallimii vejolašvuodaid ovdánit ja beassat gávpemárkaniidda dássálagaid riikka guovdilis guovlluiguin.

3. Bálvalusdoaimmat

- Bisuhit ja ovddidit servodatbálvalusa ja buriid eallineavttuid fylkka buot osiid ássiide.

Romssa fylkkasuohkan
Fylkkaviessu

Poastaboksa 6600

9296 Romssa

Telefovdna (+47) 77 78 80 00

Fákša (+47) 77 78 80 01

www.troms-f.kommune.no